
2de Editie van het Jaarlijkse Ename Internationaal Colloquium

VAN WIE IS HET VERLEDEN?

Erfgoedrechten en -verantwoordelijkheden in een multiculturele wereld

Internationaal Colloquium

22-25 Maart 2006
Provinciehuis Oost-Vlaanderen
Gent

PROGRAMMA EN KORTE INHOUD

Met de steun van:
de Provincie Oost-Vlaanderen,
het Provinciaal Archeologisch Museum - Ename,
de Stad Oudenaarde,
het Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed (VIOE)
en het Ename Expertisecentrum voor Erfgoedontsluiting

In samenwerking met:
ICOMOS (International Council on Monuments and Sites)
en het ICOMOS International Scientific Committee on
Interpretation and Presentation

en

EPOCH - a European Research Network on Excellence in Processing Open
Cultural Heritage (funded by the European Commission under
the Community's Sixth Framework Programme)

Korte inhoud

Introductie

New Approaches to Heritage in East-Flanders

Erfgoed: een nieuwe aanpak in Oost-Vlaanderen

Luc Bauters

Provincial Archaeologist, Province of East-Flanders, Belgium

De provincie Oost-Vlaanderen is niet alleen een territoriale afbakening maar het is ook een bestuurlijke eenheid tussen lokaal (gemeenten en steden) en regionaal niveau (Vlaanderen). Een Provinciebestuur krijgt enerzijds opdrachten van het hogere bestuur (het Vlaams niveau) maar probeert ook eigen accenten te leggen. Dat is ook het geval op het vlak van erfgoedbeleid.

"Van wie is het verleden?" is dus zonder meer een vraag die een provinciebestuur zich stelt: voor welk stukje van het verleden draagt dit bestuur verantwoordelijkheid?

Soms is het antwoord eenvoudig als we ons afvragen welk materieel erfgoed behoort tot de provinciale eigendommen (bijv. het Caermersklooster). Maar een Provinciebestuur kan ook stimulerend werken door uit eigen beweging belangrijk cultureel erfgoed aan te kopen (bijv. de kasteelsite te Middelburg). Men kan daarbij het principe van de subsidiariteit hanteren, gefocust op streekgerichte werking of het principe van de complementariteit, vertrekkend van belangrijke verantwoordelijkheden die door niemand anders worden opgenomen.

Een heel nieuw luik is de benadering vanuit ruimtelijke ordening. In de nieuwe wetgeving heeft de Provincie als intermediair niveau een duidelijke rol toegewezen gekregen. Oost-Vlaanderen heeft er doelbewust voor gekozen om erfgoed daar in te schuiven (voorbeeld Aalter Woestijne met integratie van archeologie, bouwkundig erfgoed en landschapsrelicten in een industrieterrein). Omwille van de kwetsbaarheid krijgt het archeologische erfgoed speciale aandacht en wordt dit extra in de gaten gehouden (cfr. Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan). In dezelfde lijn ligt de inventarisatie van het kerkelijk erfgoed dat in de lokale kerken bewaard wordt. Vaak is dat bijzonder waardevol maar ook onbekend en dus bedreigd. Aansluitend daarop wordt het muzikaal erfgoed mee geïnventariseerd en doorgegeven aan een vereniging die zich daar op toelegt (vzw Resonant).

Themata die we zelf niet rechtstreeks behandelen, kunnen ook door ons gestimuleerd worden. Bijvoorbeeld de soms nauwelijks bewaarde forten en verdedigingswerken van de Staats-Spaanse linies uit de 16e tot 18de eeuw. Van een studie en inventaris als leidraad voor lokale besturen, over een publicatie voor het brede publiek naar een drempelverlagende minitontoonstelling binnenkort in de openbare bibliotheken. Identiteitsbevordering en erfgoedbewustwording als credo. Publicaties over erfgoed zijn een uitstekend middel om het erfgoedbewustzijn te stimuleren. Daarvoor is de reeks Kleine Cultuurgidsen in het leven geroepen met heel sterk gedifferentieerde onderwerpen. Een speciale plaats nemen de provinciale musea in: het Molencentrum (MOLA) en de archeologische musea **pam** Velzeke en Ename. Elk heeft een uitgebreide werking met bewaring, verwerving maar zeker ook publiekswerking en educatieve werking. En ruimer kan het ook, getuige het Ename Expertisecentrum voor Erfgoedontsluiting, organisator van dit colloquium, dat zonder de financiële maar evenzeer inhoudelijke als organisatorische ondersteuning van de Provincie Oost-Vlaanderen nooit haar rol ten volle zou kunnen spelen. Vergeten we tenslotte de amateur-beoefening van de erfgoedzorg en -studie niet die door prijzen en subsidies gestimuleerd wordt. Misschien is dit allemaal niet zo nieuw, maar dikwijls is het wel vernieuwend in aanpak.

Sessie 1: Nieuwe uitdagingen voor erfgoedbeleid

Cultural Property and Universal Value

Cultureel bezit en universele waarde

Dr. Nicholas Stanley-Price
former Director-General of ICCROM, Rome, Italy

Op internationaal vlak lijkt de term "cultureel bezit" veelal vervangen door "cultureel erfgoed". Tezelfdertijd wordt er meer en meer intensief gedebatteerd over "wie het verleden bezit". Deze bijdrage onderzoekt enkele aspecten van het internationale erfgoedbeleid met betrekking tot de culturele eigendom en verwijst daarbij naar universele waarden.

Buying the Past? The Role of Patronage in the Conservation and Interpretation of Cultural Heritage

Het verleden opkopen? De rol van private steun bij de conservatie en de interpretatie van cultureel erfgoed

Dr. Gaetano Palumbo
World Monuments Fund, Paris, France

Door de toenemende 'ontstatelijking', decentralisatie en privatisering van culturele erfgoedsites en het culturele erfgoedbedrijf speelt private sponsoring en bescherming behalve in de bewaring van het culturele erfgoed ook steeds een grotere rol in de ontsluiting en het beheer van sites en monumenten. Zal deze nieuwe situatie de manier waarop aan interpretatie wordt gedaan beïnvloeden? Zal er meer of minder ruimte zijn om te experimenteren met schemata om sites te presenteren en te ontsluiten? Zullen de beroepsmensen meer of minder vrijheid hebben om "geschiedenissen" te brengen (officiële zowel als alternatieve) bij de ontsluiting van sites? Zal de private sector meer of minder bezorgd zijn dan de staat wanneer het erop aankomt te bepalen welke verhalen aan het publiek verteld worden? Deze bijdrage geeft geen antwoorden op deze vragen, maar analyseert de veranderingen die de beroepsmensen die bezig zijn met beheer en ontsluiting van sites, onder ogen zullen moeten zien, willen zij vermijden om private belangen te dienen in plaats van het beheer van het publieke goed.

A "Museum of Europe" for All Europeans

Een "Europees Museum" voor alle Europeanen

Prof. Kzysztow Pomian
Museum of Europe, Brussels, Belgium

De eenmaking van Europa wordt over het algemeen gezien als een elitaire onderneming, een afstandelijke poging, op gang gebracht en bewerkstelligd van hogerhand voor het welzijn van passieve onderdanen. De uitdaging voor de promotoren van het "Europees Museum" dat in Brussel tot stand komt, bestaat er precies in aan de Europeanen te tonen dat Europa veel meer inhoudt dan dat "ding in Brussel" dat de speelbal is van zoveel nationale regeringen. Europa is het bezit van alle Europese burgers, zijn geschiedenis is ieders geschiedenis. De Europese politiek, die het leven van alle Europeanen mee vorm geeft, wordt legitiem door hun vrije keuze, de toekomst van Europa is nauw verbonden met hun toekomst. Het "Europees Museum" wil de historische achtergrond van alle Euro-

pese burgers vastleggen in een 'lieu de mémoire'. De presentatie concentreert zich op de methodologie die wordt aangewend om deze ambitie waar te maken.

Sessie 2: De impact van de academische wereld op het publieke erfgoed

Constructing Ethnicity in South African Archaeology

Etniciteit opbouwen in de Zuid-Afrikaanse archeologie

Prof. Carmel Schrire

Department of Anthropology, Rutgers. The State University of New Jersey, USA

Het opbouwen van etniciteit is een oude bekommernis in Zuid-Afrika. Vandaag de dag blijkt de democratie de diversiteit te koesteren met 11 verschillende officiële talen en een wapenschild dat wordt versierd met een uitgestorven taal van de bosjesmannen, terwijl er tegelijkertijd een strikte partijgebonden loyaliteit wordt gevraagd in een virtuele één-partijstaat.

Het kan niet worden betwijfeld dat etniciteit vandaag in Zuid-Afrika van belang is, zeker in het geval van de minderheden. Het nieuwe Apartheid Museum in Johannesburg en het Joods Museum in Kaapstad proberen de kwalijke gevolgen van de apartheid goed te maken.

Bij de uitbouw van niet-elitaire etniciteit ligt de zaak iets anders. Intellectueel gezien gaat het proces terug op een 30 jaar oude controversie die bekend staat als het Grote Kalahari Debat dat focust op de vraag of voorhistorische etniciteit kan worden gereconstrueerd door levende personen te observeren. De voorstanders van dit proces gebruiken het als een vrijgeleide om een technologische, biologische en gedragswetenschappelijke continuïteit op te sporen bij bosjesmannen gedurende 100.000 jaar. Tegenstanders zien bosjesmannen als een gemarginaliseerde onderklasse waarvan de identiteit altijd verbonden was aan wisselende kansen. De erfgoedsites van niet-elitaire minderheden houden zich minder bezig met meerduidigheid en etniciteit dan met het behouden van hun patrimonium. Sommige verdedigers van het Australische erfgoedstandpunt zouden het Zuid-Afrikaanse archeologische onderzoek willen koppelen aan een dialoog en onderhandelingen met de vermoedelijke eigenaren van de site. Ook hier staat nog veel ter discussie. Het feit dat de Australische aboriginals enige zeggenschap hebben in erfgoedzaken heeft hun politieke toekomst niet merkbaar verbeterd en heeft het aanzicht van de Australische archeologie niet direct in positieve zin veranderd. De spanning tussen erfgoedpresentatie en archeologische onderzoeksstrategieën vragen een zorgvuldige planning en aanpak.

Heritage for Peace: The Rehabilitation of Hala Sultan Tekke Mosque and Mausoleum, Larnaka - Cyprus

Erfgoed voor vrede: rehabilitatie van de Hala Sultan Tekke Moskee en Mausoleum, Larnaka - Cyprus

Dr. Saleh Lamei,

Center for Conservation and Preservation of Islamic Architectural Heritage, Cairo, Egypt

De twee belangrijkste en symbolische heiligdommen op het eiland Cyprus, Hala Sultan Tekke en het Apostolos Andreasklooster worden op dit moment gerestaureerd met een subsidie van 5,5 miljoen dollar geschonken door het US Agency for International Development (USAID) en het United Nations Development Program (UNDP). Het project kan uitgroeien tot een creatieve vorm van archeologische diplomatie om de twee gescheiden helften van het eiland dichterbij elkaar te brengen. Beide sites waren belangrijke pel-

grimsoorden tot in 1974, toen het eiland werd gedeeld en toenemende belemmeringen ervoor zorgden dat de heiligdommen verlaten achterbleven. Dit initiatief, waarbij wordt samengewerkt aan de restauratie, biedt hoop voor de toekomst van Cyprus. Alle aspecten van het rehabilitatieproject en alle voorgestelde tussenkomsten om de structuren te herstellen en te verbeteren, om de waardevolle architectuur te beschermen en om de authentieke waarde van de materialen, het vakmanschap, het ontwerp en de plaatsing te conserveren, werden voorbereid in overeenstemming met de aanbevelingen van het International Charter for Conservation and Restoration of Monuments and Sites (Charter van Ventië, 1964), het Lahore Statement for Islamic Cultural Heritage (Pakistani, 1980), de Recommendation of the Nara Conference on Authenticity (Japan, 1994) en de Standards for Rehabilitation and Guidelines for Rehabilitating Historic Buildings van het ministerie van Binnenlandse Zaken van de VSA.

Op het eiland werd een nationale verzoening tot stand gebracht door het erfgoed opnieuw te gebruiken in het vredesproces. We zouden het erg op prijs stellen dat er een "Erfgoed voor vrede"-comité wordt opgericht om dergelijke activiteiten over de hele wereld op gang te brengen zodat verschillende etnische en religieuze groeperingen dichter bij elkaar worden gebracht met het oog op een vreedzame geglobaliseerde wereld waarin de identiteit van elke natie wordt gerespecteerd.

Property and Heritage: Whose Property? Whose Heritage? A View from Latin America

Eigendom en erfgoed. Wiens eigendom? Wiens erfgoed? Een Latijns-Amerikaanse visie

Prof. Clemency Coggins
Boston University, USA

In Latijns-Amerika lopen twee verschillende soorten cultureel erfgoed gevaar: de koloniale cultuur en twee millennia cultuur die aan de Spaanse invallen voorafgingen. Mexico en Guatemala dienen als voorbeelden voor deze situaties, hoewel alle Centraal- en Zuid-Amerikaanse landen te kampen hebben met beide vormen van plundering. De informatie hieromtrent varieert en is afhankelijk van de politieke situatie, de efficiëntie en de omvang van de wetten en de ambtenarij en een vrije pers.

Koloniale kunstwerken die uit afgelegen kerken worden gestolen, betekenen een cultureel verlies voor een kleine parochie. In 2004 werden in Mexico 600 koloniale objecten gestolen. Twee objecten uit Mexicaanse kerken belandden in de Verenigde Staten en werden na hun ontdekking teruggestuurd naar hun oorspronkelijke locatie. Waar bevinden zich de andere artefacten uit Mexico en de rest van Latijns-Amerika?

Het koloniale erfgoed valt onder de Cultural Property Convention van de UNESCO (1970), geratificeerd door alle Latijns-Amerikaanse landen behalve Chili. In 1997 werd het koloniaal erfgoed opgenomen in de ICOM Red List voor Latijns-Amerika. Deze lijst illustreert voor elk land gestolen koloniale objecten naast veralgemeende types van geroofde archeologische objecten. Het is belangrijk een onderscheid te maken tussen objecten met een bekende "provenience" en "provenance" en vooral archeologische objecten die onbekend waren tot voor ze werden gestolen. ("Provenience" verwijst naar de oorspronkelijke locatie, bv. een archeologische site of een kerk, terwijl "provenance" verwijst naar de eigendomsgeschiedenis van een object, bv. een kunsthandelaar, een privé-collectie, een museum.) Bekende en gedocumenteerde objecten die illegaal werden uitgevoerd, worden verondersteld te zijn gestolen uit hun land van herkomst. Archeologische objecten, zelfs wanneer ze cultureel identificeerbaar zijn, kunnen gestolen zijn vooraleer er een relevante wetgeving bestond, en het kan onmogelijk zijn om het tegendeel te bewijzen.

De grootste verliezen op lange termijn in Latijns-Amerika zijn wellicht archeologisch van aard en namen spectaculair toe op het einde van de zestiger jaren. De Verenigde Staten vormden de voornaamste afzetmarkt. De bewustwording hieromtrent motiveerde de Verenigde Staten om in 1972 de UNESCO-conventie van 1970 te ondertekenen, hoewel het nog eens tien jaar duurde vooraleer een effectieve wetgeving werd goedgekeurd.

Hoe dan ook, in 1972 werd in de Verenigde Staten een belangrijke wet gestemd die de invoer verbood van illegaal uitgevoerd archeologisch materiaal uit alle Latijns-Amerikaanse landen. Dit bleek verrassend effectief. De handel in Maya-monumenten werd vrijwel lamgelegd. Hoewel er ook onbedoelde gevolgen waren: de bestaande handel richtte zich op makkelijk draagbare objecten, vooral in Guatemala. De zoektocht naar kleine Maya-objecten, vooral mooie objecten in keramiek en jade, vernielde meer dan de vroegere plunderingen omdat er sleuven werden getrokken in de Maya-piramides waardoor de originele context werd verwoest en de archeologische verbanden werden vernield tussen het individuele object en zijn afkomst, geschiedenis en locatie. Op de markt kwamen objecten uit graven in plaats van monumenten, maar Guatemala was nog steeds bedreigd. Door te verwijzen naar de bepalingen van de UNESCO-conventie die door de Verenigde Staten werden aanvaard, vroeg Guatemala in 1991 invoerbepalingen voor alle bedreigde archeologisch materiaal. Zulke akkoorden zijn nog steeds van kracht.

Vandaag valt er in Guatemala weinig te merken van deze initiatieven. Maya-sites worden nog steeds geplunderd op industriële schaal. Dit wordt blijkbaar mede in de hand gewerkt door een toestand van wetteloosheid en de drughandel in het uiterste noorden van Guatemala. Veel keramisch vaatwerk met Maya-inscripties belandt nog altijd in de Verenigde Staten. Ze zijn vooral geliefd door verzamelaars en tal van epigrafische deskundigen die zich niet bekommeren om de herkomst van de inscriptie, zo lang die maar authentiek is. Zulke wetenschappers negeren de steun die ze geven aan de illegale markt voor antiquiteiten telkens als ze objecten authentiek verklaren en hun misdadige oorsprong aanvaarden.

Opvoeding en lokale musea kunnen helpen om de plundering van het lokale erfgoed tegen te gaan. Het Mexicaanse succes bij dergelijke initiatieven heeft te maken met de grote inheemse bevolking en haar erfgenamen. In andere Latijns-Amerikaanse landen is de elite meestal van Spaanse afkomst en vaak niet erg geëngageerd met betrekking tot de 'pre-Spaanse' geschiedenis, behalve voor verzamelingen en het toerisme. Dit zijn politieke en economische kwesties die het cultureel erfgoed overstijgen, terwijl ze er ook in wortelen.

Sessie 3: Erfgoed en geweten

Activating the Past: Historic Site of Conscience

Het verleden activeren: historische sites met een geweten

Liz Sevcenko

International Coalition of Historic Site Museums of Conscience

De International Coalition of Historic Site Museums of Conscience werd opgericht om een nieuwe rol te bepalen voor historische sites over de hele wereld als open forums voor burgers die zich engageren voor dringende sociale problemen. Miljoenen mensen uit alle lagen van de bevolking bezoeken elk jaar Sites met een Geweten en gebruiken de geschiedenis van wat daar gebeurde – of het nu om een genocide gaat, een schending van burgerrechten of een triomf voor de democratie – als het uitgangspunt om te dialogeren over waar deze problematieken vandaag nog leven en mee te doen aan de zoektocht naar oplossingen.

De coalitie zet zich in om historische sites om te vormen van plekken waar passief wordt geleerd tot centra waar actief wordt gedebatteerd en gediscussieerd, plaatsen waar bezoekers de lessen van het verleden gebruiken om de hedendaagse implicaties ervan aan te pakken. Sites met een Geweten zijn musea die:

- historische sites gebruiken om de geschiedenis te interpreteren;
- programma's ter beschikking stellen die de dialoog over dringende sociale problemen stimuleren en die op de eerste plaats democratische en humanitaire waarden promoten;
- met elkaar mogelijkheden uitwisselen om het publiek te betrekken bij de problematiek die op hun respectieve sites wordt aangekaart.

De coalitie is nu een netwerk geworden met meer dan 800 aangesloten leden uit 90 landen en wordt geleid door 14 Sites met een Geweten die een nieuwe aanpak voor het erfgoed en nieuwe museale methodologieën nastreven bedoeld om het engagement van de burgers te promoten.

Deze lezing onderzoekt verschillende modellen van Sites met een Geweten over de hele wereld, de vragen waarmee ze worden geconfronteerd en de verschillende manieren waarop ze samenwerken en werken met andere instellingen om het engagement van de burgers bij dringende sociale problemen te inspireren.

The Peace School of Monte Sole: Doing Peace Education Between Memories and Histories

De Vredesschool van Monte Sole: opvoeding tot vrede tussen herinnering en geschiedenis

Roberta Pellizzoli

Monte Sole Peace School, Italy

De Vredesschool van Monte Sole werd gesticht in 2002 en promoot scholingsprojecten en projecten voor vredesopvoeding, niet-gewelddadige ombuiging van conflicten en respect voor de mensenrechten om een maatschappij te kunnen uitbouwen zonder vreemdelingenhaat, racisme of iedere andere vorm van geweld jegens mensen en hun omgeving.

De Vredesschool is gebouwd op een plek waar tussen 29 september en 5 oktober 1944 SS-troepen met de hulp van fascistische elementen een slachtpartij aanrichtten.

De dialoog tussen herinnering en geschiedenis slaagt erin de emotionele en rationele aspecten van het historisch begrip te combineren en probeert een en ander te verduidelijken:

- het mechanisme van het geweld in Monte Sole;
- de persoonlijke verantwoordelijkheid van de daders;
- het evenwicht tussen het individuele vermogen om te kiezen en de context of de omgeving waarin het individu zich bevindt;
- de collectieve verantwoordelijkheid op verschillende niveaus, waarbij de aandacht vooral gaat naar het niveau van opvoeding, de propaganda en het politiek gebruik van herinnering en geschiedenis.

Nadat we de kern van onze theoretische methodologie hebben belicht, gaat de tekst dieper in op de activiteiten die bij de vredesopvoeding in Monte Sole aan bod komen en waarbij tijdens het gewone schooljaar scholen, jeugdgroeperingen en volwassenen worden betrokken, en op de internationale vredeskampen tijdens de zomer. De klemtoon ligt op het belang van vredesopvoeding op een specifieke plek met (tragische) herinneringen.

Heritage and the Problem of Poverty

Erfgoed en het probleem van de armoede

Nikki Williams

The Workhouse, UK

"The Workhouse" werd gebouwd in 1824 en was een bekend experiment wat betreft het ontwerp van een armenhuis. Het beïnvloedde de New Poor Law van 1834 die over het hele land gelijkaardige armenhuizen liet oprichten. De stichter ervan, de geestelijke J.T. Becher, zocht een oplossing voor de hoge kost van de steun aan thuiszittende armen (de 'werkloosheidsuitkering' van die tijd). Deze oplossing was bedoeld om te zorgen voor de 'armen en zwakken' die niet konden werken en diende als een afschrikmiddel voor de 'luie en losbandige' mensen van wie hij vermoedde dat ze niet wilden werken.

Vandaag gebruiken de bezoekers van The Workhouse een audiogids die hen helpt zich in te beelden hoe de sombere kamers waren ingericht. De keuze om de site niet in te richten heeft twee bedoelingen. Ten eerste hebben we geen archiefstukken, zodat we de inrichting niet kunnen herstellen zonder dat we feitelijke kennis hebben die bepaalde keuzes ondersteunen. Ten tweede willen we tonen dat artefacten niet belangrijker zijn dan de mensen die in het gebouw woonden. Lang vergeten individuen die niet werden gewaardeerd tijdens hun leven zouden nu het respect moeten krijgen dat ze verdienen door onze interpretatiekeuzes.

Het bezoek culmineert in de tentoonstellingsruimte 'What Now? What Next?' ('Wat nu? Wat volgt?') waar de bezoeker wordt aangespoord om zich niet af te keren van de geschiedenis, maar te onderzoeken hoe er nog steeds armoede is de dag van vandaag en hoe moeilijk het blijft om er oplossingen voor te vinden.

The Workhouse wil een discussie op gang brengen over de manier waarop armoede in onze maatschappij aan bod komt. Met de steun van 200 vrijwilligers die er werken als een onderdeel van de ontsluiting proberen we de weg te tonen die de maatschappij heeft afgelegd in haar omgang met dit uitermate moeilijk aspect van het leven. Zoals wordt aangegeven bij het begin van de rondleiding: 'Er zullen altijd arme mensen onder ons zijn'.

Sessie 4: Hoe collectief is het publiek erfgoed?

Toward an Inclusive Public Heritage

Naar een inclusief publiek erfgoed

John H. Jameson, Jr
US National Park Service, USA

Als we tijdens dit colloquium de uitdagingen bekijken en bespreken die de studie en de herdenking van erfgoedsites in onze moderne multiculturele samenlevingen meebrengen, dan stappen we vrijwillig een ingewikkelde doolhof binnen van terminologie en betekenissen die zich concentreren op internationale debatten over relevantie, interculturele en internationale prioriteit en geschiktheid. We ontwikkelen vaak uiteenlopende veronderstellingen en voorstellen voor de herdenking en de behandeling van sites. Ik meen te mogen beweren dat geen enkel land of geen enkele regio ter wereld perfect multicultureel is, maar dat deze gesprekken voornamelijk voorkomen in landen die gewoonlijk in de westerse culturele traditie worden ondergebracht en waar gelijke behandeling, etnische gevoeligheden en de garantie voor diverse standpunten voortdurend en openlijk ter discussie staan.

Bij onze besprekingen over wie het verleden bezit en wat een "inclusief publiek erfgoed" is, kunnen we onze discussies inkleden binnen het kader van enkele fundamentele vragen:

1. Wat stelt een inclusief publiek erfgoed voor? Inderdaad, waarom is insluiting wenselijk in vergelijking met een meer afgescheiden of exclusieve aanpak?
2. Houdt "inclusief" een democratische of gelijke behandeling in? Hoe staat het in verband met brede volksmassa's, hoe spreekt het hen aan en staat het ter beschikking?
3. Hoe worden normen voor belangrijkheid en authenticiteit bekend gemaakt en overeengekomen in multiculturele samenlevingen en hoe worden ze effectief geïnstitutionaliseerd terwijl diverse standpunten aan bod blijven komen?
4. Eens dat de herdenkingsnormen geformaliseerd zijn in termen van beheerstrategieën en toezichtprocedures, hoe worden de waarden van immigranten en minderheden, evenals de evoluerende waarden van de "meerderheid" behandeld en geplaatst binnen het proces van identificatie en herdenking?
5. Zijn formeel beheerde monumenten en sites een weergave van een tijdloos ideaal of van een veranderende werkelijkheid? Kunnen beide doelstellingen naast elkaar bestaan?

We kunnen niet hopen dat onze beraadslagingen en discussies tijdens dit colloquium deze vragen definitief zullen beantwoorden, maar de uitwisseling van ideeën en ervaringen kan ons op weg zetten.

The Heritage of a Minority Religious Culture

Het erfgoed van een religieuze minderheidscultuur

Dr. Max Polonovski
Ministry of Culture, France

De herinnering is selectief en het erfgoed, ook in zijn concrete en werkelijke bestanddelen, ontsnapt niet aan de herziening die de tijd en de mens het opleggen. Monumentale overblijfselen achtergelaten door de joden – het Volk van het Boek – zijn tastbaarder dan dat hun simplistische reputatie van eeuwige zwervers ons zou doen geloven. Het zegevierende christelijke Europa probeerde de multiculturele wortels van zijn beschaving uit te wissen en liet parallelle geschiedenissen naast elkaar bestaan zonder enig verband ertussen. In de moderne geschiedschrijving is de geschiedenis van de joden in Europa over het algemeen opgegaan in de nationale geschiedenissen. Van de andere kant had de mobiliteit van de joodse bevolking omwille van vervolgingen en verdrijvingen de gemeenschappen afgesneden van hun oorspronkelijk erfgoed. Het resultaat is een erfgoed dat hen als het ware is toegefallen en waarvan het behoud een uitdaging is voor de Europese identiteit. Het kan niet overleven zonder een toe-eigening door de hele bevolking. Dit impliceert een beter begrip van het joodse verleden en de joodse cultuur, hoofdzakelijk door onderwijs, en vandaar de noodzaak van de betrokkenheid van zowel de nationale en lokale autoriteiten als van de hulp van culturele verenigingen.

An Intercultural Interpretation of Heritage

Een interculturele interpretatie van erfgoed

Prof. Jordi J. Tresseras
University of Barcelona, Spain

Erfgoed is het resultaat van een serie ontmoetingen en gemiste kansen tussen culturen (transculturalisatie) en geeft in alle stilte vorm aan onze identiteit als individuen en samenleving. Het concept zelf komt voort uit de westerse ontwikkelde maatschappijen (vanuit een eurocentrisch standpunt) en heeft zich in het bijzonder verspreid over internationale instellingen zoals UNESCO en verscheidene andere multilaterale samenwerkingsverbanden. De term 'heritage/erfgoed' bestond in de meeste talen niet en er bestond ook geen specifieke vertaling in overeenkomst met gevestigde normen, noch had het woord overall dezelfde betekenis. Dankzij de interculturele dialoog werd het concept 'erfgoed', dat oorspronkelijk focuste op het materiële erfgoed, meer geschakeerd en uitgebreid tot een ruimere, rijkere visie op een erfgoedconcept op wereldschaal. Zowel de World Heritage Convention van 1972 als de List of World Heritage Sites waren eerste stappen die vervolgens leidden tot nieuwe typologieën zoals culturele landschappen of herinneringsruimtes, uitroeiingskampen of sites die met slavernij werden geassocieerd. Gedurende de laatste jaren werden initiatieven gepromoot die verband houden met de bescherming van het immaterieel erfgoed en culturele diversiteit. O.a. de Universal Declaration on Cultural Diversity van de UNESCO (2001), de Proclamation of Masterpieces of the Oral and Intangible Heritage of Humanity (met drie edities in 2001, 2003 en 2005), de Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage (2003) of de recente Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions (2005) zijn allemaal het resultaat van deze initiatieven.

In deze lezing wordt speciaal aandacht geschonken aan de interpretatie en presentatie van erfgoed in het licht van de uitdaging van de interculturaliteit en verder aan de behoeften van de burgers en de toeristen. We zullen de evolutie analyseren van de culturele politiek en strategieën die in verband worden gebracht met multiculturele of monoculturele modellen tot de nieuwe interculturele patronen, met bijzondere verwijzingen naar de lan-

den van Zuid-Europa, de Maghreblanden, Latijns-Amerika en de Caraïben. Erfgoedsites en musea zijn allemaal opgevat als ruimtes voor interculturele dialoog. Culturele toegankelijkheid gebeurt vanzelfsprekend niet zonder conflicten. In een geglobaliseerde wereld met interactie tussen mensen, migratie, contacten en het recht om te kiezen of men zijn identiteit al dan niet wil bewaren, is het nodig enkele vragen te stellen, zoals: hoe moet erfgoed beheerd worden wanneer men wordt geconfronteerd met interculturaliteit? Hoe kunnen modellen voor coëxistentie worden uitgebouwd door de interpretatie van het erfgoed? Wat is de sociale verantwoordelijkheid van een erfgoedbeheerder?

New Approaches for Urban Heritage Conservation and Rehabilitation within the Cairene Context

Een nieuwe aanpak voor de conservatie en de rehabilitatie van het stedelijk erfgoed in Caïro

Dr. Mahmoud Nabil Ismail
Egyptian Cultural Center, Paris, France

Het historische Caïro is het oude historisch centrum van het huidige Caïro, de hoofdstad van Egypte en de grootste stad van het Midden-Oosten, de Arabische wereld en Afrika. De conservatie van dit centrum dat in 1979 geklasseerd werd als Cultureel Werelderfgoed is al jarenlang een moeilijke uitdaging en tot dusver werden nog geen echte oplossingen aangereikt.

Deze presentatie wil het belang onderlijnen van stedelijke rehabilitatie in de context van erfgoedconservatie. In het eerste deel identificeert een historische analyse met behulp van teksten en bronnen de basis van het proces van culturele erfgoedconservatie in Egypte en wordt de aanpak op lange termijn voor de conservatie van de belangrijke antiquiteiten getoond. De aandacht wordt gevestigd op de ervaring van het Arab Art Monuments Conservation Committee, beter bekend als "le Comité", omdat dit de eerste ervaringen bij de conservatie van de oude stad vertegenwoordigt. In het tweede deel worden de huidige problemen in het historische Caïro omschreven met speciale aandacht voor de conflicten tussen publieke instellingen en daarna wordt een kritische analyse gemaakt van de recente studies en projecten in verband met stedelijke rehabilitatie.

Het derde deel legt de nadruk op de cruciale rol van de inwoners als deelnemers aan het rehabilitatieproces. Er wordt een voorstel voor een globale strategie voor conservatie/rehabilitatie gepresenteerd met een allesomvattende aanpak, die op termijn als meer betrouwbaar wordt beoordeeld dan de statische benadering van een algemeen plan.

Gevalstudies: korte inhoud

Rondetafelsessie 1: Nieuwe uitdagingen voor erfgoedbeleid

Who Owns the Past? Certain Recent Dilemmas in Poland

Wie bezit het verleden? Enkele recente dilemma's in Polen

Prof. Wojciech W. Kowalski
University of Silesia, Katowice, Poland

Het antwoord op die vraag lijkt voor de hand liggend omdat elk cultureel object gewoonlijk een eigenaar heeft. Toch kan een en ander ingewikkeld worden als resultaat van verscheidene historische omwentelingen. Een goed voorbeeld hiervan is het cultureel erfgoed van Polen dat omwille van het verlies van de soevereiniteit en de voortdurende strijd voor de restauratie ervan van het einde van de 18de eeuw tot de Eerste Wereldoorlog een speciale rol speelde bij het bewaren van het nationaal bewustzijn. Het erfgoed had een gelijkaardige functie tijdens de Tweede Wereldoorlog en de daaropvolgende periode van totalitarisme. Om die reden heerst er in Polen een vaste overtuiging met betrekking tot de speciale functies van het cultureel erfgoed, die nog verder wordt versterkt door het intens besef van de enorme verliezen die werden geleden gedurende de twee oorlogen.

In deze context kunnen twee problemen worden aangehaald als voorbeelden van actuele dilemma's die vroeg of laat moeten worden opgelost. Eerst is er de kwestie van de teruggave van paleizen en herenhuizen. In 1939 waren er zo'n 22.000, die zo goed als allemaal – tot op zekere hoogte – hun historische inrichting hadden behouden. Ten gevolge van de oorlog, de bezetting en de naoorlogse politieke veranderingen blijven er vandaag enkel een tiental paleizen over met hun historische inrichting. Van bijna allemaal wordt de teruggave geëist. Vermits de eisers, indien ze in hun opzet slagen, slechts over beperkte middelen zouden beschikken voor de onderhoudskosten kan worden voorspeld dat hun collecties zouden worden verspreid en onherroepelijk zouden verloren gaan voor het nationaal erfgoed. Indien men de vergelijking maakt tussen de 22.000 in 1939 en de tien vandaag, kan men zich terecht de vraag stellen: is teruggave de juiste oplossing of moet er rekening gehouden worden met het publiek belang en moeten de gebouwen bewaard blijven als musea waarvan het grote publiek kan genieten? Eén optie zou kunnen zijn de gebouwen te behouden met een gepaste compensatie voor de eigenaars. Maar wie zou dan de vroegere eigenaars van al de andere paleizen en collecties compenseren die werden vernietigd of niet meer bestaan omwille van andere redenen? Uiteindelijk is iedereen gelijk voor de wet en zouden alle eigenaars gelijk moeten worden behandeld. Dezelfde vraag kan worden gesteld in verband met andere culturele voorwerpen, zoals museale objecten die na de oorlog in musea in veiligheid werden gebracht en voor 90 procent de leemte in publieke verzamelingen opvulden die werd veroorzaakt door vernieling of plundering.

Een ander voorbeeld van een actueel dilemma is de kwestie van de eisen tot teruggave die aan het Museum van KL Auschwitz worden gericht. Dit betreft gewoonlijk verplaatsbare voorwerpen, zoals valiezen, die werden geconfisqueerd voor de gevangenen werden omgebracht in de gaskamers. Zo'n 2.000 worden er bewaard in het museum naast andere voorwerpen die de gevangenen werden afgenomen zoals schoenen, kledingstukken, pruiken, brillen. Ze vormen een erg expressief deel van de schokkende tentoonstelling die de slachtoffers van de holocaust in herinnering brengt. Vermits veel van deze objecten de originele etiketten dragen met de namen van hun beroofde en vermoorde eigenaars gebeurt het af en toe dat ze worden teruggevraagd door erfgenamen. De verzameling in haar geheel – samen met de gebouwen van het vroegere kamp – is een monument

voor een van de ergste voorbeelden van genocide en is als zodanig opgenomen in de lijst van het werelderfgoed van de UNESCO. Als we hiermee rekening houden, moeten we de voorwerpen dan houden of moeten we overwegen ze terug te geven als ze worden teruggeëist?

Angkor Wat, Monks and ZEMP: Issues of Ownership on a World Heritage Site

Angkor Wat, monniken en ZEMP: eigendoms kwesties op een werelderfgoedsite

Britt Baillie
University of Cambridge, UK

Deze casestudy onderzoekt eigendoms kwesties en de legale en economische implicaties ervan met betrekking tot de betwiste site van Angkor Wat. Voor de Khmer is Cambodja Angkor en het erfgoed van Angkor is de toekomst, het heden en het verleden.¹ Het Khmer woord petekaphoan (erfgoed) is afgeleid van de Pala woorden voor 'vaderlijk' en 'eigendom'. In die zin lijkt het op het Engels waarin 'heritage' dicht bij 'inherit' staat en de eerste betekenis van 'inherit' verwijst naar materiële bezittingen die van de ouder aan het kind worden doorgegeven.² De heilige taal wordt gecombineerd met het concept van eigendom en dit geeft aan hoe Cambodjanen erfgoed zien – een versmelting van het spirituele en het materiële.

De bescherming van de petekaphoan van Angkor Wat bleef in handen van de klooster gemeenschap tot 1907 toen de Fransen de controle overnamen. Het daaropvolgend beheer volgde het 'westers' model dat erop gericht was de exotische, 'dode' monumenten te beschermen en dit ingebeelde ideaal in Angkor Wat opnieuw tot stand te brengen. Deze strategie beperkte en marginaliseerde de rol van de actieve kloostergemeenschap en seculariseerde de site meer en meer.

Deze situatie is nooit rechtgezet, wat men ook moge beweren. De toestand is in de voorbije jaren veeleer blijven verslechteren omdat de vroegere beslissingen in verband met erfgoedbeheer blijven nawerken in het Angkor van vandaag. De UNESCO en zijn onlangs opgerichte Cambodjaanse tegenhanger, de overheidsinstantie APSARA, blijven prioriteit geven aan het monumentaal erfgoed ten nadele van de spiritualiteit, geheel volgens het door de UNESCO voorgeschreven model voor erfgoedbeheer, ZEMP. Het feit dat het monument 'eigendom' is van een seculiere instelling betekent een verlies van vitale rechten en inkomsten voor de monniken en de ruimere gemeenschap die ze dienen.

De beperkingen die ASPARA oplegt om de monumenten te beschermen en het toerisme te promoten, betekenen dat de religieuze gemeenschap het recht heeft verloren om bepaalde ceremonies te houden en in sommige gevallen op de site te wonen en te bouwen. Bovendien heeft zowel de omlegging door ASPARA van het verkeer rond Angkor als de gedwongen verhuizing van dorpsbewoners de monniken, die afhankelijk zijn van de lokale gemeenschap, achtergelaten met minder middelen. Daarnaast hebben de opgelegde sluitingsuren, de beperkingen voor de gasten en het verbod op meditatie in de tempel de manier waarop de site wordt gebruikt volledig veranderd. In 2004 werd Angkor verwijderd van de lijst 'Werelderfgoed in gevaar', en werden de activiteiten van de laatste tien jaar toegejuicht als een 'succesverhaal'.³ Hoewel de monumenten nu veiliger zijn, blijft het sacrale erfgoed van Angkor Wat in gevaar.

¹ Stark & Griffin 2004:117

² Ru oeng (onaantastbaar erfgoed) en Keer morodak / Ker damnael (eigendom van de voorouders) zijn termen die ook worden gebruikt.

³ UNESCOPRESS 2004.

In Angkor hebben we twee groepen van 'eigenaars', de erfgoedbeheerders en de sangha (kloostergemeenschap): elk van beide waardeert de site op een manier die zinvol is binnen de eigen culturele context, maar ze hebben weinig gemeenschappelijk en ze hebben het moeilijk om elkaar aan te voelen en te begrijpen. De erfgoedbeheerders hebben Angkor Wat voor een groot deel herleid tot een product, dat meer en meer een fetisj is geworden, geïsoleerd, uit zijn context gerukt en vervreemd van de lokale gemeenschap. Deze casestudy onderzoekt hoe het feit dat Angkor Wat effectief in het bezit is van erfgoedbeheerders het monument van een spirituele site verandert in een misleidend cultuuricoon; en hoe de andere 'eigenaars' van de site op deze ommekeer reageren.

Legal and Economic Implications of Heritage "Ownership": the Case of Karanis, Egypt

Legale en economische implicaties van het "eigenaarschap" van erfgoed: de kwestie Karanis, Egypte

Jolanda E.M.F. Bos-Seldenthuis

Heritage and Management consultant, The Netherlands

In het noordwesten van Egypte, in de buurt van de Fayum-depressie, werd bij het begin van de vorige eeuw de Grieks-Romeinse stad Karanis opgegraven. Het meeste onderzoek gebeurde wanneer de Egyptische boeren of seabkhin de restanten van de oude uit modder gebakken stenen uitgroeven op industriële schaal om als meststof te dienen op hun akkers. Veel van het toenmalige onderzoek waren noodopgravingen. De Supreme Council of Antiquities (SCA), de University of California (Los Angeles, USA) en de Rijksuniversiteit Groningen (Nederland) ontwikkelden op dit ogenblik een beheerplan voor de site.

Het gebied mag niet gebruikt worden, er mag niet gewoond worden, en Karanis wordt een openluchtmuseum genoemd, hoewel slechts een beperkt aantal toeristen de site bezoeken. Na de blootlegging van de overblijfselen door archeologisch onderzoek werden geen bewaringsmaatregelen genomen. Daarvoor waren er verscheidene redenen. Zo geloofde men bv. dat de seabkhin uiteindelijk alle bakstenen zouden weghalen. Dit was echter niet het geval en de huizen bleven meer dan 80 jaar blootgesteld. Vandaag is het meeste van wat werd opgegraven (bijna een vierkante kilometer van de oude stad) verloren gegaan of zwaar toegetakeld door water- en winderosie. Op dit moment is de bewaring van de fragiele restanten van Karanis een enorm dure, moeilijke, zo niet onmogelijke opdracht.

De site van Karanis is eigendom van het Egyptische Ministerie van Cultuur en wordt beheerd door de SCA. De huidige situatie roept een aantal vragen op: Moet de SCA de enorme kosten van dit project dragen? Wie draagt de intellectuele verantwoordelijkheid voor de site? Wie heeft het recht om het archeologisch beheer van de onopgegraven overblijfselen op dit immens terrein vast te leggen? Houdt de intellectuele verantwoordelijkheid nauw verband met wie de zaak financiert? Een herevaluatie van het beheerplan is een ander probleem. Hoe kunnen we ervoor zorgen dat het plan een dynamisch maar toch bindend document is voor de toekomst, zonder dat het al te strikt wordt uitgevoerd?

Ávila: Seeking the Management of a City

Ávila: op zoek naar het beheer van een stad

Mercedes Farjas & Alicia Castillo
Universidad Politécnica de Madrid (UPM), Spain

Julio Zancajo & Teresa Mostaza
Universidad de Salamanca – UPV y Universidad Politécnica de Madrid, Spain

Radim Balik
Universidad Politécnica de Madrid, Spain (Erasmus Program – University of Prague)

De stad Ávila werd in 1985 uitgeroepen tot cultureel werelderfgoed door de UNESCO. Ze telt ongeveer 50 000 inwoners en ligt op 115 km van Madrid (Spanje).

De Muur van Ávila is een kenmerkend symbool van de stad. Je kan erop wandelen of door de bogen er doorheen lopen in alle richtingen. Deze site behoort tot het architecturale erfgoed. We kunnen verder nog volgende monumenten aanstippen:

- De kathedraal, een voorbeeld van een religieus en militair gebouw.
- Romaanse kerken, die zich meestal buiten de Muur bevinden: San Pedro, Sto. Tomé Viejo, San Andrés, San Martin, Ntra. Sra. De la Cabeza, San Segundo, San Nicolàs en San Vicente.
- Stadspaleizen: Casa de los Deanes, het paleis Bracamonte, het paleis Don Nuno Vela, het huis Don Juan de Henao, het paleis Marqués de Velada, enz.

De informatie over het rijke erfgoed van de provincie Ávila is zeer ruim en bijzonder complex. De rijkdom van het erfgoed en de geschiedenis (bv. de Theresiaanse route, die de belangrijkste plaatsen en gebeurtenissen in het leven van St; Teresa de Jesús met elkaar verbindt) wordt aangevuld met andere culturele aspecten zoals festiviteiten, gastronomie en evenementen die een grote aantrekkingskracht op de toeristen uitoefenen, zoals Pasen.

Het project wil alle erfgoed informatie documenteren en gebruikt daarvoor een systeem dat gemakkelijk toegang geeft tot een ruimtelijke gegevensbank die het cultureel erfgoed linkt aan ruimtelijke informatie (orthofoto's, kaarten op verschillende schaal, enz.).

Het systeem geeft toegang tot alle erfgoed informatie en linkt de inventaris aan de monumenten met behulp van driedimensionale beelden. Dit alles staat niet alleen ter beschikking van onderzoekers, maar ook van het publiek dat in de stad is geïnteresseerd, zoals toeristen.

De bedoeling is de erfgoed informatie van de stad Ávila samen te brengen, met inbegrip van de meest relevante elementen, en naast de culturele informatie en informatie voor

het stedelijk beleid nieuwe elementen te creëren zoals interactieve visualisaties, virtuele rondleidingen, enz. Het wordt een uniek platform dat verschillende toegangen heeft en een geïntegreerd beheer van de documentatie mogelijk maakt.

Daarom zal een ruimtelijke databank verscheidene cartografische producten integreren, zoals orthofoto's op schaal 1:5000 of kaarten op schaal 1:1000 of op schaal 1:500. Om de monumenten voor te stellen worden verscheidene symbolen gecreëerd die een monument linken aan de alfanumerische informatie en alle

andere elementen zoals interactieve visualisaties en beeldmateriaal of virtuele rondleidingen. Dit alles wordt mogelijk door een intuïtieve interface die alle soorten gebruikers toegang geeft.

Towards a Swedish Contract Archaeology for Social Sustainability

Naar een Zweedse contractuele archeologie voor sociale duurzaamheid

Dr. Per Lekberg

National Heritage Board, Sweden

Vandaag de dag leeft een groeiend deel van de Europese bevolking op plaatsen en in landschappen, landen en gemeenschappen waar de beelden van het verleden, het begrip van de nationale identiteit of zelfs het Grote Verhaal van de menselijke samenleving voor hen of hun kinderen geen plaats meer hebben. We zien Europese samenlevingen waarin het echte cement van de maatschappij, het bindmiddel dat solidariteit, sociaal plichtsbewustzijn en onderlinge afhankelijkheid zou moeten promoten, opdroogt en barst. In deze barsten komen alternatieve en op dit moment sterkere beelden naar voren.

Het wordt hoog tijd dat we aannemen dat contractuele archeologie een politieke daad is, die wordt toegepast voor het welzijn van de samenleving en haar burgers. Contractuele archeologie produceert beelden van het verleden aan een hoger tempo en beschikt over meer middelen dan om het even welke andere sector in de maatschappij die kennis over het verleden produceert. De doorzichtigheid ervan, de link die steeds weer gelegd wordt tussen toen en nu, tussen bodem en burger moet ernstig worden genomen.

Moderne, democratische en seculiere naties vragen een delicaat evenwicht tussen vrijheden en plichten dat steunt op vertrouwen in de maatschappij, op het gevoel er bij te horen, o.a. gebaseerd op beelden van de eigenheid, de plaats en het verleden. De sluier tussen duurzame democratie en conflictueuze balkanisering is geweven met ideeën, met beelden uit het verleden, met vertrouwen, met het gevoel er bij te horen, met hoop voor de toekomst. Dit moet toch iets betekenen voor de Europese contractuele archeologie van de 21ste eeuw.

De Zweedse contractuele archeologie is een deel van de culturele politiek en de erfgoedpolitiek in Zweden. De politieke doelstellingen van de regering op het vlak van cultuur en erfgoedbeheer zijn dus van toepassing op de contractuele archeologie, ook al worden de

huidige opgravingen in toenemende mate uitgevoerd door archeologische bedrijven gebaseerd op de markt. In Zweden levert de contractuele archeologie, die over ruime economische middelen beschikt, kwantitatief gezien de meeste kennis over het voorhistorisch verleden. Dit geeft de contractuele archeologen heel wat macht over de beeldvorming van het Zweedse verleden, beelden die worden meegegeven aan Zweedse burgers en aan mensen in het buitenland. In een democratische samenleving moet macht in evenwicht worden gehouden met verantwoordelijkheid en transparantie, en contractuele archeologie moet evolueren rekening houdend met de noden van de maatschappij en de vraag. De Nationale Erfgoedraad van Zweden werkt momenteel aan hervormde beginselen voor de sector van de contractuele archeologie in het land.

De tijd is rijp voor een meer uitgesproken klemtoon op de grotere problemen bij de productie van archeologische kennis, op de sociale doelstellingen ervan en op de gebruikers van de archeologische kennis in de samenleving. Dit betekent echter niet dat er minder wetenschappelijke doorschijnendheid wordt gevraagd met betrekking tot de methodes en resultaten of dat er minder vertrouwen zou zijn in de archeologische methode als een aanvaardbare wetenschappelijke manier om kennis over het verleden te genereren. Integendeel, de productie van kennis over het verleden moet in een democratische samenleving onderworpen blijven aan kritisch wetenschappelijk toezicht, anders wordt die kennis potentieel gevaarlijk.

Owning the Ordinary: Legal, Economic and Ideological Aspects of Preventive Archaeology

Het bezit van het alledaagse: wettelijke, economische en ideologische aspecten van preventieve archeologie

Nathan Schlanger

**Inrap-Institut national de recherches archéologiques préventives
Recherche et développement international**

De 'discussies' over 'Van Wie Is Het Verleden?' gaan vaak over sterk in het oog springende symbolische archeologische overblijfselen, die een rol spelen als herdenkingsplaatsen of vorm geven aan de collectieve identiteit. Maar wat met de rest? Wat doen we met die 95% aan archeologische sites die niet uitzonderlijk of opzienbarend genoeg zijn om opgenomen te worden in om het even welke lijst van Erfgoedsites, en waarvan de wetenschappelijke betekenis juist ligt in het feit dat ze niet uniek zijn maar deel uitmaken van een breder historisch, chrono-stratigrafisch of landschappelijk beeld?

Er zijn twee factoren die deze vraag prangend maken: het versneld tempo waarin de archeologische restanten vernield worden ten gevolge van infrastructuurwerken en nieuwbouwprojecten, en tegelijkertijd het groeiend bewustzijn dat dit cultureel erfgoed een bedreigde niet vernieuwbare bron is die beschermd en gesteund dient te worden voor het algemeen welzijn van de huidige en toekomstige generaties.

Binnen Europa heeft men een aanzienlijke vooruitgang geboekt door middel van de Conventie van Malta (Valetta, 1992). Deze conventie spoort aan tot het op elkaar afstellen en combineren van de noden van de archeologie en die van de ruimtelijke ordening. Bijgevolg dienen er wetenschappelijke maatstaven te worden opgesteld om archeologische sporen die bedreigd worden door geplande bouwprojecten op te sporen en te evalueren, zodat er gefundeerde beslissingen genomen kunnen worden voor het opgraven en documenteren van deze sites, of voor hun behoud in situ door het wijzigen van de bouwplannen. Elk land dat de conventie aanvaardt, dient te verzekeren dat er hiervoor voldoende financiële steun wordt voorzien, afkomstig uit de publieke of private sector. De noodzaak om te evolueren van 'noodarcheologie' (onder de bulldozer) tot een meer gestructureerde

en pro-actieve 'preventieve archeologie' wordt door iedereen erkend. Hoe dan ook, de eigenlijke manieren en middelen om dit te doen variëren doorheen Europa in functie van de wettelijke tradities en economische aanpak, evenals ten gevolge van verschillende culturele en ideologische perspectieven op het eigendomsrecht en de verantwoordelijkheid ten opzichte van het archeologisch erfgoed.

The Illicit Trade in Antiquities and the UNESCO Convention

De illegale handel in antiquiteiten en de UNESCO-conventie

Marina Papa Sokal

Accordia Research Institute, University of London, UK

Een perfect gecoiffeerde dame in bontjas wandelt binnen in een galerie voor antieke kunst op Madison Avenue, New York, in het gezelschap van haar binnenhuisarchitect. Ze zoekt iets speciaals voor de inrichting van haar buitenverblijf. De binnenhuisarchitect wijst op een Romeinse urne uit de eerste eeuw na Christus, rijk versierd met bas-reliëf beeldhouwwerk. De dame is niet zeker wat ze moet aanvangen met wat ze een "kindergraf" noemt, maar de binnenhuisarchitect legt enthousiast uit dat er in de bodem een gat kan worden geboord om er een lamp in te plaatsen en dat er bovenop een glasplaat kan worden aangebracht, zodat het Romeinse cinerarium wordt omgebouwd tot een prachtige en hoogst originele salontafel. De dame is duidelijk opgetogen over het idee en koopt de urne voor een smak geld.

Wat is er uiteindelijk geworden van dit belangrijk archeologisch artefact? Niemand weet het (tenzij misschien de koper), net zoals niemand weet waar de urne in de eerste plaats vandaan kwam. Indien de dame zich de moeite had getroost navraag te doen over de oorsprong ervan, dan had ze waarschijnlijk te horen gekregen dat ze uit een "oude Europese collectie" stamde. Er zouden geen documenten worden voorgelegd om die bewering te staven, en de dame zou er ook niet naar gevraagd hebben. Dit waar gebeurd verhaal, waarvan ik persoonlijk getuige was gedurende een korte maar uitermate beschamende periode in mijn carrière zowat tien jaar geleden, is jammer genoeg typisch voor de vele transacties die plaatsvinden in de gesloten wereld van de handel in antiquiteiten. Gelukkig is er de laatste jaren opnieuw belangstelling gegroeid voor de UNESCO-conventie over de illegale handel in antiquiteiten uit 1970. Sedert 2003 hebben ook het Verenigd Koninkrijk, Zwitserland en Japan deze conventie geratificeerd. De Verenigde Staten die de conventie reeds in 1983 ratificeerden hebben de invoer in de VS van verschillende categorieën van antiquiteiten die met plundering bedreigd worden, aan banden gelegd. Niettemin schiet de wet tekort in alle belangrijke landen waar kunst wordt verzameld: er is geen echt adequate regelgeving. Zo'n regelgeving zou namelijk moeten eisen dat elk object een gedocumenteerde herkomst heeft tot op een specifieke startdatum en de weerlegbare veronderstelling maken dat objecten zonder die documentatie illegaal zijn. Vermits we op dit moment nog ver verwijderd zijn van zo'n wetgeving moeten we tezelfdertijd dringend maatregelen in overweging nemen die de totale wereldwijde vraag naar antiquiteiten terugschroeven. Ten eerste door de aantrekkingskracht van privé-collecties in hoge mate te verkleinen door campagnes die het publieke bewustzijn omtrent het probleem van de plunderingen verhogen; ten tweede door musea en educatieve instellingen meer toegang te geven tot antiquiteiten op andere manieren dan door ze te moeten kopen op de vrije markt; zoals daar zijn: uitleningen op lange termijn, rondreizende tentoonstellingen en strikt gecontroleerde verkoop van museum tot museum of uitwisseling van duplicaten. Bovendien kunnen de middelen die nu worden geïnvesteerd in de aankoop van antiquiteiten effectief aangewend worden voor nieuw onderzoek en opgravingen, conservatieprojecten, educatieve projecten en opleidingsprogramma's voor de lokale bevolking in regio's die veel kunst bezitten, voor de bouw van musea op de site en voor de ontwikkeling van

verantwoord cultureel toerisme. Dit alles met de bedoeling mee te helpen om, althans voor een deel, een duurzame economie te creëren voor de lokale bevolking steunend op hun culturele rijkdom en met behoud van hun historisch erfgoed.

Engaging the Private Sector in Cultural Heritage: The Corporate Sustainability Agenda

De privé-sector engageren voor het cultureel erfgoed: de duurzaamheidsagenda van de bedrijven

Cly Wallace Aramian
London, UK

Gedurende de voorbije 15 jaar werden multinationale bedrijven in toenemende mate onder druk gezet om te werken op een 'sociaal verantwoorde' manier en bij te dragen tot duurzame ontwikkeling om zo de negatieve gevolgen van een geglobaliseerde markteconomie te temperen. De 'corporate social responsibility' (CSR of sociale verantwoordelijkheid van de bedrijven) is ontloken en de bedrijven wedijveren voor hun reputatiekapitaal bij hun aandeelhouders op de markt.

Sommigen hebben gesuggereerd dat erfgoedconservatie kan helpen om de globalisering een menselijk gelaat te geven: strijden tegen culturele homogenisatie en tegelijkertijd de essentiële rijkdommen van veel arme landen beschermen.

In tegenstelling tot de natuurbescherming blijft de hulp van bedrijven voor culturele erfgoedconservatie internationaal gezien minimaal, zoals hieronder samengevat.

- Het World Monuments Fund is de belangrijkste private non-profitorganisatie die fondsen verzamelt voor erfgoedconservatie over de hele wereld. Veel van de steun komt van private stichtingen, maar American Express is sedert 1995 het voornaamste bedrijf dat sponsort en is waarschijnlijk het enige bedrijf met een engagement op lange termijn voor wereldwijde culturele erfgoedconservatie.
- In 2004 lanceerde het World Heritage Centre van de UNESCO een initiatief: Partners for Conservation. In tegenstelling tot bv. UNICEF is de UNESCO mogelijk de laatste VN-instelling die reageerde op de oproep van de secretaris-generaal voor associaties met de privé-sector (Global Compact Initiative, 1999). Een beperkt aantal projecten werden opgestart, met Hewlett Packard, Jet Tours en de Franse bank Calyon.
- Sommige bedrijven steunen individuele projecten, ofwel lopende projecten (bv. BP Amoco en Chicago House in Egypte) of ad-hocprojecten van bedrijfsfondsen (bv. Diageo). Maar de voorbeelden zijn beperkt.

Het is duidelijk dat, het cultureel erfgoed nog geen belangrijke plaats heeft veroverd op de duurzaamheidsagenda van de bedrijven, met uitzondering van American Express.

Zelfs in de toeristische industrie, die direct belang heeft bij het behoud van de integriteit van de culturele sites, focussen de talloze CSR-initiatieven en projecten voor 'duurzaam toerisme' in de eerste plaats op het milieu, zoals bij het International Hotels Environment Initiative, het Tour Operators Initiative for Sustainable Tourism Development en de WTO Sustainable Development of Tourism Unit.

Belangwekkend is dat in november 2005 Expedia en de UN-Foundation een 'World Heritage Alliance' lanceerden die het cultureel bewustzijn van de reizigers wil stimuleren en hun steun voor werelderfgoedsites wil aanmoedigen. Het zal interessant zijn om de resultaten te bekijken.

In tegenstelling tot de steun van privé-stichtingen bieden associaties met bedrijven bepaalde kansen (bv. de omvang van de middelen, beleidsvaardigheden, betrokkenheid van het personeel, het merk) en uitdagingen (bv. conservatie en zakelijke doelstellingen verzoenen, lange leveringstijden, communicatieverplichting). Hiermee omgaan is niet eenvoudig en veel erfgoedsspecialisten kijken er vaak sceptisch tegenaan. Toch zijn velen het erover eens dat er actiever moet worden aan gewerkt.

Wat is er nodig om de middelen van bedrijven beter te gebruiken voor erfgoedconservatie? Enkele bedenkingen.

- Erfgoeddoelstellingen duidelijker linken aan bredere doelstellingen m.b.t. duurzaamheid, binnen het bedrijfsmandaat.
- Bedrijven identificeren (bv. in het toerisme) die op lange termijn strategisch zouden kunnen focussen op erfgoed als duurzame activiteit.
- Publieke bewustmaking door de media op een strategische manier te betrekken bij verhalen betreffende erfgoed en zo een 'vraag' te creëren naar erfgoedconservatie bij de aandeelhouders.
- De ontwikkeling van nieuwe modellen voor samenwerking tussen het publieke en private erfgoed (bv. voor samenwerkingsverbanden voor duurzaam toerisme op erfgoedssites of voor een vertegenwoordiging van de privé-sector in het WH Committee van de UNESCO).
- Nieuwe competenties voor erfgoedbeheerders om hen te helpen betere contacten te leggen en te onderhandelen met bedrijven.

Rondetafelsessie 2: De impact van de academische wereld op het publieke erfgoed

Communicating Heritage in Sápmi: Archaeological Heritage Management and Indigenous Identification in Northern Sweden

Communiceren over erfgoed in Sàpmi. Archeologisch erfgoedbeheer en inheemse identificatie in Noord-Zweden

Lena Holm
Umea University, Sweden

Antieke monumenten en culturele erfgoedorganisaties spelen een belangrijke rol bij het smeden van culturele banden. De lange oudheidkundige traditie in Zweden heeft veel bijgedragen tot de totstandkoming van een nationale identificatie. Een Zweedse archeoloog gaat mee in een discours waarbij het nationale, traditionele erfgoed vanzelf ter sprake komt. In de mythische ideeën over het verleden van de 17de eeuw, bij het ontstaan van de oudheidkunde in de 18de eeuw en gedurende de daaropvolgende eeuwen waarin de archeologie tot ontwikkeling kwam, is er altijd een zekere belangstelling geweest die verband houdt met het ontstaan van de natiestaat (Baudou 2004: 33 e.v.). Deze traditie vond haar oorsprong in agrarische landschappen met duidelijk zichtbare, vaak monumentale monumenten. Deze aanpak en de onderliggende waarden werden normatief voor zowel de archeologen als het publiek. In andere, pastorale landschappen en jachtgebieden zijn de antieke monumenten van een andere aard, minder zichtbaar en gesitueerd in andere topografische gebieden. Hier ontmoeten we verschillende economieën, andere sociale structuren en andere houdingen tegenover het landschap en het verleden. De vraag is welke symbolische waarde deze antieke monumenten, zowel prehistorisch als historisch, hebben in de socialiserende processen zoals bv. de creatie van identificatie. Het cultureel erfgoedbeheer is betekenisvol geweest voor het socialisatieproces dat identificatie met zich brengt. Welke invloed hebben deze lange tradities van erfgoedbeheer op de lokale inheemse verbanden in de noordelijke weilanden en jachtgebieden?

Mijn studie is gebaseerd op de idee dat er oude en nieuwe concepten zijn betreffende de meerstemmigheid van prehistorische en antieke monumenten die tot stand kwamen in lokale en nationale tradities en geschiedschrijving. Antieke monumenten kunnen worden beschouwd als een gemeenschappelijk geheugen met veel betekenissen. Ze kunnen worden gezien als materiële herinneringen in landschappen en als zodanig zijn ze een deel van een mythische context met grote symbolische waarden: hoe verwerft men het gevoel erbij te horen en een collectieve identificatie, zowel uiterlijk als innerlijk (cf. Eriksen 1996: 49 e.v./Holm 2005)? De vraag is hoe nationale en regionale organisaties voor cultureel erfgoedbeheer dat bewustzijn beïnvloeden in Sápmi in het noorden van Zweden. Welke invloed heeft de lange traditie van nationale identificatie voor het identificatieproces in pastorale landschappen en jachtgebieden?

Het verleden was, en is, betekenisvol, ongeacht de aan- of afwezigheid van de archeologie. In het postmoderne discours is het concept van Sápmi-identificatie van fundamenteel belang en is het zeer waardevol in verscheidene socialiseringsprocessen waarbij het belangrijk is zijn eigen gevoel van erbij te horen en zijn eigen levenssituatie te concretiseren. Het genereren van identificatie door de betekenis van antieke monumenten en erfgoedbeheerorganisaties is relationeel en situationeel vanuit een historisch inheems perspectief. Op datzelfde moment steunen beheerorganisaties op meer autoriteit zoals in rechtspraak en decreten. In die zin zijn antieke monumenten geen tijdloze idealen.

Classical Archaeology and Local Communities: Setting up Archaeological Parks in the Italian Region of Apulia

Klassieke archeologie en lokale gemeenschappen: het oprichten van archeologische parken in Apulië, Italië

Dr. Gert-Jan Burgers

Vrije Universiteit Amsterdam, Nederland

Mijn bijdrage begint met de opmerking dat identificatie met de klassieke Grieks-Romeinse cultuur een fundamentele rol heeft gespeeld bij de totstandkoming van de westerse samenleving. Relatief gezien beschouwt de westerse samenleving zich als de rechtmatige behoeder van het Grieks-Romeins erfgoed. Klassieke studiën waren cruciaal voor de bevestiging van deze identificatie. En dit geldt in het bijzonder voor klassieke archeologie. Verhelderend in dit opzicht is de verklaring van wijlen Lord Elgin die stelde dat hij de marmeren beelden van het Parthenon naar Groot-Brittannië had gebracht "enkel en alleen met de bedoeling om voor Groot-Brittannië en daardoor voor Europa in het algemeen de doeltreffendst mogelijke kennis en middelen voor vooruitgang veilig te stellen, door de voortreffelijkheid van de Griekse kunst."¹

Zulke beweringen worden in de laatste decennia meer en meer in vraag gesteld. Vooreerst hebben classici zelf het concept van de 'Grieks-Romeinse wortels' als een stichtingsmythe voor de westerse civilisatie gedeconstrueerd, een mythe die diende om de beschavingsopdracht van het Europese kolonialisme te legitimeren. Ten tweede wordt de Grieks-Romeinse materiële cultuur meer en meer opgeëist door de nationale en lokale gemeenschappen in Griekenland, Italië en elders als hun rechtmatig erfgoed. Deze uitdagingen vragen om een grondige bezinning over de toekomst van de klassieke studiën. Ik concentreer me op de klassieke archeologie.

Eén uitweg voor dit dilemma kan worden gevonden in wetenschappelijke studies. In hun verhalen gebruiken moderne klassieke archeologen een aanpak die cultuur relativeert. Bijgevolg nemen ze nu ook de geschiedenis van niet-Griekse/Romeinse bevolkingsgroepen op en van niet-elitaire groepen verspreid over het hele multiculturele Middellandse-Zeebekken.

Hun houding tegenover de bovenvermelde nationale en lokale aanspraken is minder onderzocht. In hun streven om zich te distantiëren van het kolonialistisch paradigma zijn ze volledig vervreemd van de erfgoedkwestie. Mijn standpunt is dat dit een escapistische houding is en dat de klassieke archeologie nog altijd een grote bijdrage kan leveren aan het erfgoeddebat. Dit is vooral het geval als het om het veldwerk gaat. Ten eerste zijn de gegevens die de veldwerkers leveren cruciaal om de betrokken autoriteiten toe te laten de onderzochte sites te beschermen. Ten tweede kan dezelfde informatie worden gebruikt om de lokale gemeenschappen te engageren, aan wie traditioneel elke aanspraak op deze sites en op het Grieks-Romeins erfgoed in het algemeen werd geweigerd.

Vanuit dit perspectief coördineer ik nu een door de Europese Unie gesponsord erfgoedproject dat zich specifiek richt op de inrichting van archeologische parken in Apulië, een regio in Italië. Deze parken hebben betrekking op een reeks sites die werden opgegraven in de jaren negentig van de vorige eeuw door het Archeologisch Centrum van de Vrije Universiteit van Amsterdam. In nauwe samenwerking met de universiteit van Lecce en de lokale gemeentebesturen ontwikkelen we een plan om deze sites open te stellen voor een ruimer publiek, en in het bijzonder voor de lokale gemeenschappen.

¹ Citaat uit P. Bahn (ed.), 1996: Cambridge Illustrated History of Archaeology, Cambridge University Press, p.64

Laat het duidelijk zijn dat we met ons project niet de bedoeling hebben de lokale gemeenschappen alsnog te bekeren tot de klassieke mythe van Lord Elgin en zijn tijdgenoten. We willen veeleer verhalen vertellen in het verlengde van de moderne klassieke archeologie. Tezelfdertijd zijn we ons bewust van het gevaar dat we parken zouden kunnen bouwen die een dominant, westers, "wereldgeschiedenis"-perspectief handhaven, dat contrasteert met de lokale voorstellingen van de geschiedenis en het landschap. Op dit forum wou ik heel graag deze potentiële spanning bespreken en de opties evalueren om een dialoog te creëren tussen wetenschappelijke verhalen en lokale percepties.

Multicultural Perception of a Heritage Site: The Louvain Groot Begijnhof

Multiculturele perceptie van een erfgoedplaats: het Leuvens Groot Begijnhof

Francesca Puccio

Faculté Polytechnique de Mons, Raymond Lemaire International Centre for Conservation, Katholieke Universiteit Leuven, Belgium

Deze casestudy was een deel van het onderzoek voor de thesis "Betekenis en Interpretatie van Erfgoed: een Multicultureel Perspectief" ter afsluiting van de mastersopleiding in Conservatie van Monumenten en Sites aan het Raymond Lemaire Internationaal Centrum voor Conservatie.

Uitgaande van de veronderstelling dat het begrijpen van het erfgoed kan bijdragen tot de preservatie ervan, probeerde het onderzoek na te denken over de implicaties van culturele verschillen voor de praktijk van de erfgoedconservatie. Bovendien werd geprobeerd te onderzoeken hoe culturele belangrijkheid effectief kan worden meegedeeld rekening houdend met multiculturele perspectieven. Dit impliceerde een goed begrip van hoe betekenissen en waarden worden beïnvloed door culturele kenmerken.

De casestudy gebeurde in het kader van de cursus van Prof. Christian Ost "De economische dimensie van het architecturaal erfgoed" tijdens het academiejaar 2004-2005. De cursus maakt deel uit van het programma voor het eerste jaar van de voortgezette mastersopleiding in Conservatie van Monumenten en Sites aan het Raymond Lemaire Internationaal Centrum voor Conservatie. De deelnemers aan deze casestudy waren de eerstejaarsstudenten van de mastersopleiding. Ze waren afkomstig uit 8 verschillende landen en werden gebruikt als een multiculturele staalkaart om na te denken over de perceptievariëaties die gepaard gaan met verschillende culturele achtergronden. Via een vragenlijst en groepsinterviews werden de waarden en de culturele betekenis van het Leuvens Groot Begijnhof geëvalueerd, een site die verschillende waardeschalen in zich draagt. De bedoeling was tot beschouwingen te komen over hoe erfgoedinterpretatie zou moeten omgaan met de verschillende inzichten van een multicultureel publiek.

De resultaten waren weliswaar slechts de weergave van een zeer beperkt onderzoek, maar legden toch de nadruk op enkele interessante overwegingen.

Het verschil in perceptie, ook al was dit enigszins afgevlakt door een gelijkaardige achtergrond, manifesteerde zich in de verschillende interpretatie van een zelfde indruk of fenomeen. Mensen met een verschillende culturele achtergrond verklaarden de redenen voor een fenomeen in overeenstemming met hun referenties. Stille werd bv. door culturen met een sterke collectieve oriëntatie beschouwd als een factor die duidde op weinig sociale cohesie. Daartegenover werd het gezien als een positieve factor en geassocieerd met spiritualiteit in culturen waarin de sociale relaties minder zichtbaar zijn.

Een andere interessante opmerking, in het verlengde van het linguïstische relativisme, betrof de manier waarop waarden verschillend worden vertaald volgens de eigen culturele referenties. Zo waren bv. sociale en religieuze waarden sterk met elkaar verbonden bij de

studenten die uit het Verre Oosten kwamen. Voor een van deze studenten stonden zowel religieuze als esthetische waarden in verband met de harmonie tussen mens en natuur. Van de andere kant werden sociale waarden voor de meeste studenten uit Noord-Europa geïdentificeerd aan de hand van het bestaan van een specifieke gemeenschap. Mensen uit Zuid-Europa verwachtten zichtbare tekenen van de gemeenschap te zien vooraleer te praten over sociale waarden.

Ten slotte werd over het algemeen de noodzaak aangevoeld om culturele belangrijkheid te verklaren om zo het erfgoed beter te begrijpen. De meeste studenten waren het erover eens dat de site moeilijk te begrijpen was zonder informatie. De voorstellen voor valorisatie (waarde toevoegen) waren verschillend en weerspiegelden in sommige gevallen de culturele oriëntatie.

Architectural Heritage in Cairo 1860 - 1950

Architecturaal erfgoed in Caïro 1890-1950

Sigrid van Roode

Past2Present-Archeologic, Woerden, The Netherlands

Op het einde van de negentiende eeuw werd een nieuwe wijk in Europese stijl toegevoegd aan de hoofdstad van Egypte. Wat opvalt is een variatie aan architecturale stijlen, zoals art deco, jugendstil, rococo en barok. Tijdens de revolutie in 1952 werden veel van deze gebouwen platgebrand. De overblijvende architectuur is gedurende de laatste vijf decennia blijven aftakelen.

Dit architecturaal erfgoed uit een nabij verleden wordt langzaam erkend als een erfgoed op zich. Nationale en internationale erfgoedcomités concentreren zich niet alleen meer op het beheer van het middeleeuws gebouwenerfgoed van Caïro, maar verruimen geleidelijk aan hun gezichtsveld.

Caïro's recent gebouwd erfgoed biedt vele interessante aspecten. In tegenstelling tot veel steden in het Midden-Oosten, werd de Europese wijk van Caïro grotendeels gebouwd op onontgonnen grond. Terwijl vele steden het proces van de "Hausmannisatie" meemaakten waarbij grote delen van oude, middeleeuwse wijken werden gesloopt, werd het middeleeuwse stadsdeel van Caïro hoofdzakelijk intact gelaten en werd de nieuwe wijk helemaal nieuw gepland. Een ander interessant aspect is dat de bouw van de Europese wijk van Caïro geen koloniaal initiatief was, maar opgestart werd door een Egyptische heerser zelf.

Het recente architecturaal erfgoed van Caïro is nauw verbonden met de verhouding van Egypte tot het westen. Het werd gebouwd in een tijds kader waarin 'westers' vergelijkbaar was met 'modern', het werd vernietigd op een moment dat Egypte zijn eigen identiteit opnieuw opeiste, en het heeft nu veel zorg nodig in een periode waarin de verhoudingen tussen het westen en het Midden-Oosten een onderwerp van discussie vormen. Als natie wil Egypte niet herinnerd worden aan een koloniaal verleden, en toch zijn deze gebouwen huizenhoge herinneringen aan die periode. Wat zijn de gevolgen voor dit erfgoed? In dit specifiek geval zijn erfgoedbeheer en politiek nauw met elkaar verbonden. Bovendien moet een erfgoedpolitiek voor deze architectuur een studie omvatten van andere aspecten die megasteden als Caïro kenmerken. Het beheer van het architecturaal erfgoed in een metropolis met meer dan 18 miljoen inwoners kan geen alleenstaande activiteit zijn; het houdt verband met andere factoren zoals transport, stedelijke infrastructuur, watervoorziening en afvalverwerking. Wie bepaalt wat van dit erfgoed belangrijk is en wat niet, rekening houdend met andere keuzes die onvermijdelijk moeten worden gemaakt? Hoe kunnen de politiek, het erfgoed en de huidige noden van de stad geïntegreerd worden in een functionele en aanvaardbare erfgoedpolitiek?

Sharing as Multivocality in Building 5, Çatalhöyük

Delen als meerstemmigheid in gebouw 5, Çatalhöyük

Maria T. Rico
Getty Conservative Institute, USA

Dr. Michael Ashley
University of California,
Berkeley, USA

De 9000 jaar oude neolithische site van Çatalhöyük in Turkije is wereldwijd bekend omwille van zijn uitzonderlijke architectuur, beschilderde muren en complexe bouwstructuren. Meer dan 7.000 mensen bezoeken de site elk jaar. Als een onderdeel van het globaal beheerplan voor de site om aan het publiek en de internationale onderzoekers betekenisvolle ervaringen te bieden, is het volledig opgegraven Gebouw 5 sinds 1999 opengesteld voor het publiek onder een beschutting die speciaal werd ontworpen om de bezoekers toegang te verlenen en de gipsen muren goed te beschermen. De uitdaging voor de sitebeheerders en de conservators bestaat erin het evenwicht te bewaren tussen de wil om dit uitzonderlijk erfgoed te delen met het geïnteresseerd publiek en de voortdurende zorg voor het gebouw en de bewaring ervan, wanneer delen ook zou kunnen betekenen dat de slijtage toeneemt. De uitdaging voor de bezoekers bestaat erin verder te kijken dan het kiekje dat wordt voorgesteld als archeologische resten, de verschillende interpretaties die worden aangeboden af te wegen en hun eigen interpretatie te creëren.

Building 5, Çatalhöyük. Copyright Çatalhöyük Research Project

De kern van de missie van het beheerplan voor de site van het Çatalhöyük Research Project is de betrokkenheid van de lokale gemeenschappen als partners bij de bescherming en de interpretatie van de site en haar omgeving. Hoewel het dak de modderen bakstenen enigszins beschermt tegen de weersomstandigheden, bestaat de ideale preservatiestrategie erin alles weer te begraven en niet bloot te stellen aan de elementen. Om de toestand en het verval van deze onvervangbare structuur te documenteren en te controleren terwijl de structuur voor het publiek geopend is, moet er een strategie worden gekozen rekening houdend met wat nodig is om de noodzakelijke gegevens op te nemen tijdens de korte periode die wordt voorbehouden voor onderzoek (het zomerseizoen) en het feit dat de site elke dag open is voor het publiek en gedurende deze periode een belangrijk deel van de bezoekers ontvangt. We proberen onze aanwezigheid binnen in het gebouw zo beperkt mogelijk te houden omwille van de toestand, maar ook omwille van implicaties voor de interpretatie.

De noordelijke beschutting van Gebouw 5 definieert de ruimte om te delen, creëert een bestemming en fungeert als een conservatiestrategie. Het is interessant op te merken dat onze arbeid in de structuur het neolithische huis verandert in een archeologische site, een studieobject. Op om het even welke dag kan de bezoeker vaststellen dat het voorwerp van zijn verbeelding en de zorgvuldig ontworpen interpretatieve borden die hem uitnodigen om zich een ander leven voor te stellen, vervangen zijn door het fenomeen van

'archeologie in actie', dat fungeert als een anker voor de huidige staat van het gebouw. Misschien doet conservatie, in een poging om een structuur te bewaren en te presenteren zoals de structuur er vandaag uitziet, afbreuk aan de ervaring van de bezoeker. Van de andere kant verzekert conservatie dat er een gebouw zal zijn om in de toekomst door andere stemmen te worden gepresenteerd.

De ervaring is positief en materialiseert de concepten van delen en 'multivisualiteit', door de kloof tussen 'professionele' en 'publieke' toegang tot de site te overbruggen. Dit is een kans om een dialoog aan te gaan met lokale bewoners die deze gedeelde plek bezoeken terwijl wij ons werk doen. Dit is onze kans om concepten voor zorg en preservatie te delen. Maar deze interactie zou op een minder toevallige manier kunnen gebeuren. De bezoekers die geïnteresseerd zijn in dit aspect van de site zouden een kans moeten krijgen om dit te ervaren, door de planning van het gebeuren, door nauwer samen te werken met de geïnteresseerde groepen. Dan kunnen de zorg voor het verleden, de uitdagingen en de creatieve oplossingen echt worden gedeeld.

Who Owns Scherpenheuvel, the Pilgrimage Town?

Wie is de eigenaar van Scherpenheuvel, het bedevaartsoord?

Bert Lemmens

Art Historian, Belgium

Eerst en vooral was Scherpenheuvel een vorstelijk project van de aartshertogen Albrecht en Isabella om het begin van hun bewind in te luiden. Het betekende het begin van een tijdperk waarin de Zuidelijke Nederlanden een periode van relatieve vrede kenden en de aartshertogen er de Spaanse katholieke cultuur herstelden. Met Scherpenheuvel in het achterhoofd kan de politieke agenda van de aartshertogen worden verklaard.

Als politiek statement was dit het manifest van de aartshertogen tegen het protestantse noorden door een ideale stad te bouwen die gewijd was aan de verering van de Heilige Maagd. Als zodanig is de stad een belangrijk historisch document. De boodschap van deze politieke verklaring is geschiedenis geworden. Toch verleent de persoonlijke identificatie van de aartshertogen als beschermers van de stad Scherpenheuvel een vorstelijk karakter.

Het religieuze statement dat Scherpenheuvel maakt is levendiger. De basiliek in het centrum van de stad belichaamt het vernieuwd verbond tussen de bevolking van de Zuidelijke Nederlanden en de God van het ware katholieke geloof, bezegeld door de eredienst van de Heilige Maagd. De originele verklaring heeft een duidelijk intolerante ondertoon wat betreft de verschillende godsdiensten. De bouw van de kathedraal en de stad eromheen markeerden het begin van de restauratie van de katholieke instellingen in deze regio, die tot op de dag van vandaag zijn blijven bestaan, behalve dan misschien gedurende de Franse revolutie. Maar het zijn precies deze instellingen, steunend op een netwerk van parochiepriesters en uitgebreide sociale diensten, die in hun huidige vorm geconfronteerd worden met het einde van hun bestaan. Tezelfdertijd is het opmerkelijk hoe de katholieke gemeenschap zich lijkt te hergroeperen rond het spirituele centrum van Scherpenheuvel.

De economische gevolgen die de stichting van Scherpenheuvel meebracht voor het vroegere 'Land van Zichem' zijn minder bestudeerd. De bouw van een totaal nieuwe stad op 3 km van het oude Brabantse Zichem aan de Demer was een regelrechte aanval op de economische toekomst van Zichem dat het had aangedurfd om twee keer te revolteren tegen de Spaanse overheersing. De stichting van een bedevaartsoord was ook een belangrijke economische inbreng in deze streek die veel te lijden had gehad onder de oorlogen van de 17de eeuw. Maar het leed van de mensen van Zichem blijft, vooral als ze geconfronteerd

worden met de welvaart van het huidige bedevaartsoord, en discussies over erfgoed in Scherpenheuvel-Zichem verlopen nog altijd langs deze historische breuklijn.

Ten slotte is er het artistieke statement dat Scherpenheuvel belichaamt. Het ontwerp en de bouw van de hele stad is het werk van een selecte groep artiesten die verbonden waren aan het Brusselse hof, waaronder namen als Wenzel Cobergher, Theodore Van Loon en Robert De Nole.

Rondetafelsessie 3: Erfgoed en geweten

Who has the Right to Judge the Value of Heritage?

Wie heeft het recht om de waarde van erfgoed te beoordelen?

Jong-Hyun Lim

Preservation Professional, University of Pennsylvania, USA

De bedoeling van deze presentatie is een kritische kijk op en een analyse van de huidige bewaarpolitiek, het beheer en de interpretatie m.b.t. een historische Koreaanse gevangenis die werd gebouwd tijdens de Japanse koloniale periode (1940-1945).

De presentatie bespreekt de ruimere perspectieven van de Zuid-Koreaanse preservatiepolitiek en suggereert mogelijkheden voor een beter sitebeheer van geschiedkundig materiaal dat verband houdt met historische tragedies en leed. Twee casestudies, uit Australië en de Verenigde Staten, worden ook onderzocht als positieve voorbeelden van hoe culturele kenmerken van een historische tragedie op een behoorlijke manier kunnen worden geïnterpreteerd en bewaard.

De geschiedenis kan op verschillende manieren worden geïnterpreteerd volgens historische en politieke opvattingen en waarden. Hoewel de periode waarin Korea een Japanse kolonie was zestig jaar geleden werd afgesloten, blijven het geweld en het onrecht uit die koloniale periode nadrukkelijk aanwezig in het collectief geheugen met een grote invloed op de Koreaanse politiek, cultuur en algemene geschiedenis. Koreaanse historici, architecten, politici en het grote publiek hebben vaak gedebatteerd over de redelijkheid van het bewaren van historische gebouwen en sites die werden gebouwd tijdens de 35 jaar lange Japanse overheersing. Twee historische sites zijn bijzonder leerrijk omdat ze de onsamenvangende preservatiepolitiek van de Koreaanse overheid aantonen m.b.t. de historische sites uit de Japanse ko-

Het Cho-sun Government-General-gebouw voor de afbraak. Het was gesitueerd vlak voor het grote paleis van de Cho-sun dynastie, en dat was de hoofdreden voor de sloop.

Vernietiging van een "Spoor van het Japanse imperialisme" tijdens het historische zuiveringsproces in 1995.

Historische luchtfoto van de Seo-dae-mun-gevangenis

De huidige vernieuwende verbouwing tot een educatief openluchtmuseum, deel van het Independent National Park, Seoel

loniale periode. Een van die Japanse koloniale sites is het Cho-sun Government-General-gebouw in Seoel, de hoofdstad van Zuid-Korea. Dit gebouw werd opgetrokken door de Japanners in 1916 en huisvestte het National Central Museum van Zuid-Korea na de Japanse nederlaag in de Tweede Wereldoorlog. In het midden van de jaren negentig kwam er een verhitte publieke discussie over de mogelijke afbraak van het Cho-sun Government-General-gebouw. In 1995 sloopte de Zuid-Koreaanse regering het gebouw om de vijftigste verjaardag van het einde van het Japanse imperialisme op het Koreaanse schiereiland te vieren.

Het andere voorbeeld is de Seo-dae-mun-gevangenis, de eerste moderne penitentiare instelling ontworpen door de Japanse architect Sitenno Gazma in 1907. Oorspronkelijk ontworpen als een kleine gevangenis met 1586m² voor cellen en 264m² voor het administratief gedeelte werd de Seo-dae-mun-gevangenis later uitgebreid met een vrouwengevangenis (1916) en zes bijkomende vleugels (1935). Na de Koreaanse oorlog (1950) werd een bijkomend administratief gebouw van een andere site naar het de Seo-dae-mun-

complex overgebracht. De Seo-dae-mun-gevangenis werd door de Zuid-Koreaanse regering aangeduid als historisch bezit (Nr. 324) op 27 februari 1988. Op die manier werd de dubbele historische betekenis van de gevangenis erkend als werktuig van het Japans imperialisme en de politieke verdrukking. In 1995 en 1998 werd de Seo-dae-mun-gevangenis uitgebouwd als een publiek museum en een sacraal gedenkteken voor de Koreaanse slachtoffers van de Japanse koloniale periode.

De educatieve missie van het gebouw omvat ook de restauratie van de gevangencellen, het centrale administratieve gebouw, een verplaatste leprozenkolonie en twee wachttorens.

De contrasterende lotsbestemmingen van deze twee Koreaanse historische sites roepen de volgende vragen op. Welke criteria beslissen en sturen de preservatie of de afbraak van zulke sites? Wat is de waarde van deze historische sites? Hoe kunnen deze sites worden bewaard als publieke plaatsen waar het historisch leed op de juiste manier wordt geïnterpreteerd? Fort Arthur, een werelderfgoedsite in Australië die werd gebouwd tijdens de Britse koloniale periode, en Eastern State Penitentiary, de eerste moderne gevangenis in de Verenigde Staten die op dit moment wordt omgebouwd tot een publieke plaats, kunnen realistische oplossingen bieden voor de interpretatie en preservatie van de Seo-dae-mun-gevangenis in Korea.

The Tuilerie des Milles: From Concentration Camp to Memorial and Center of Interpretation

De Tuilerie des Milles: van concentratiekamp tot gedenkteken en interpretatiecentrum

Dr. Max Polonovski
Ministry of Culture, France

Toen in september 1939 de oorlog tussen Frankrijk en Duitsland uitbrak, werden Duitse en Oostenrijkse vluchtelingen die als vijanden werden beschouwd, ten gevolge van administratieve blindheid, opgesloten in Les Milles, een tegelfabriek nabij Aix-en-Provence die was omgebouwd tot een interneringskamp. Onder hen bevonden zich Nobelprijswinnaars, kunstenaars en schrijvers (Lion Feuchtwanger, Hans Bellmer, Max Ernst e.a.). De fabriek werd al gauw gebruikt als een transitkamp waar veel gevangenen uit andere kampen en leden van de Internationale Brigades werden verzameld. Na de bezetting van Zuid-Frankrijk in 1942 werd het een deportatiekamp voor de joden uit de omgeving van Marseille en 2.500 mensen werden naar Auschwitz gestuurd via Drancy.

De fabriek van Les Milles is in Frankrijk een uniek voorbeeld van een internering- en deportatiekamp dat niet werd omgebouwd en zich in een goede staat bevindt, met talrijke sporen uit het verleden, in het bijzonder muurschilderingen van de hand van verscheidene opgesloten kunstenaars.

Een vereniging heeft een ambitieus project opgestart om ter plaatse een gedenkteken en een museum voor de geschiedenis van het kamp te bouwen, waar informatie zal worden verstrekt over de geschiedenis van de site en over de mensen die erbij betrokken waren. De fabriek zelf zal worden gerestaureerd en opengesteld voor het publiek. De hoofdbedoeling van het project bestaat erin de aandacht te vestigen op de opvoeding van het publiek en zijn verantwoordelijkheid. Het publiek zal worden geconfronteerd met drie thema's ter overweging: het mechanisme van de intolerantie, de manier waarop democratie kan veranderen in totalitarisme en de vraag naar de verantwoordelijkheid van de gewone man, m.a.w. hoe het mogelijk is dat iemand vrijwillig een beul wordt en iemand anders zich bij het verzet aansluit? Het project wordt gesteund door verscheidene instellingen en partners. (Staat, stad, regio, departement, Fondation pour la mémoire de la Shoah en Lafarge, de eigenaar van de site).

Performances and Arts-based Interventions in Museum and Historic Sites: the Tenement Museum (NY) and the Untold Stories Project (UK)

Opvoeringen en artistieke ingrepen in museale en historische sites: het Tenement Museum (NY) en het Untold Stories Project (VK)

Joel Chalfen
University of Manchester, UK

Tijdens een recent bezoek aan het Lower East Side Tenement Museum in New York werd ik geprikkeld door het intrinsieke gebruik van drama bij de interpretatie van de site. Ik liep mee met een educatieve rondleiding en ontmoette Victoria, een Turkse migrante en voormalig bewoonster van het gebouw, die ons vertelde over haar levensomstandigheden, haar eigen aspiraties en die van haar familie; die haar meest waardevolle bezittingen met ons deelde en advies gaf over hoe je je leven kon uitbouwen in New York omstreeks 1916. Terug in het VK hoorde ik over een artistiek project op erfgoedsites van de National Trust, het Untold Stories Project. De bedoeling van dit project bestaat erin jeugdgroeperingen en verenigingen uit te nodigen en aan te moedigen om hun connecties met deze sites (die ze nooit eerder bezochten) te ontdekken, en daarna deze verborgen verhalen

te vertellen. Een bijzondere anekdote bleef me bij n.a.v. de ontmoeting in Kedleston Hall in Derbyshire, de voormalige residentie van de onderkoning van India, Lord Curzon. Onder de schatten van het Oosters Museum dat hij zelf uitbouwde, bevond zich een koran die ondersteboven werd tentoongesteld. Groepen met leerlingen en met Zuid-Aziatische vrouwen werden afzonderlijk begeleid door professionele kunstenaars en ontwikkelden hun eigen interpretaties van de collectie met dans, textielproducten en creatief schrijven. Sommige van deze interpretaties (o.a. met een verwijzing naar de omgekeerde koran) werden opgenomen voor een tweetalige audiogids. Dit was de methode die de groepen hadden gekozen om zichzelf deel te laten uitmaken van een site die hen vrij exclusief had geleken, o.a. omdat het verboden was de historische tentoonstelling (die zelf een museum van een museum is) te wijzigen.

Hoewel ze ietwat verschillen, tonen deze twee voorbeelden het potentieel aan van opvoeringen en artistieke ingrepen in musea en historische sites om inclusieve ruimte uit te lokken en te creëren voor debat en dialoog. Het Untold Stories Project was een initiatief dat er duidelijk op gericht was om de verscheidenheid aan bezoekers van de grote landhuizen in het VK te vergroten. Die sites beperkten zich totnogtoe grotendeels tot een monologe historische en culturele duiding. Terwijl de connectie tussen de site en de hedendaagse gemeenschap op sommige ontmoetingsplaatsen oppervlakkig was, was er op andere plaatsen, zoals in Kedleston Hall, een manifeste maar verborgen continuïteit die de nadruk legde op de context van onverzoenlijke misverstanden waarin het erfgoed zich kan bevinden. De creatieve aanpak heeft de gevestigde waarde van de site niet in gevaar gebracht, maar heeft haar beperkingen blootgelegd en in vraag gesteld. In het Tenement Museum werkte de opvoering als een interventie tegen de traditionele objectivering van een museale tentoonstelling. Om een publieke ruimte te creëren voor dialoog verhuisde de interpretatie naar het gesprek tussen de bezoeker en het personage. Terwijl eens te meer de vaste (rituele) configuratie van musea werd gerespecteerd, werden het gebouw en de objecten erin gepersonaliseerd vooraleer hun verhaal onder de aandacht van het publiek werd gebracht. Op deze manier, vind ik, vestigt het museum zijn identiteit als een site met een geweten: niet alleen omdat de site de getuigenis van de verdrukten toont, maar ook omdat het museum ernaar streeft te inspireren en een interactie tot stand te brengen met de welbewuste tussenkomst van alle deelnemers aan het programma van tentoonstelling en gedenkstenen: de gebruiker/regisseur, de bezoeker en de exposant.

The Case of the Franja Partisan Hospital in Cerkno, Slovenia

De kwestie van het Franja Partisan Hospital in Cerkno, Slovenië

Dusan Kramberger

Ministry of Culture, Republic of Slovenia

Het Franja Partisan Hospital (FPH) is een geheel van dertien houten hutten met verscheidene ondersteunende en beweegbare objecten dat geleidelijk werd uitgebouwd in een smalle en nauwelijks bereikbare kloof met een wilde rivier nabij Cerkno in het bergachtige West-Slovenië. Tijdens de Tweede Wereldoorlog diende het voornamelijk als hospitaal voor gewonde partizanen.

Het FPH functioneerde als een klein dorp. Het voedsel en de medische voorzieningen werden aangebracht door de lokale bevolking en de bevoorradingsdienst van de partizanen. Het hospitaal werd door de vijand nooit ontdekt. Om een maximale veiligheid te garanderen werden de patiënten geblinddoekt en alleen 's nachts naar het hospitaal getransporteerd, uitsluitend door het personeel van het hospitaal.

Het FPH had een maximale capaciteit van 120 patiënten. In de periode van december 1943 tot mei 1945 werden 522 patiënten van diverse nationaliteiten in Franja verzorgd:

Slovenen, Kroaten, Serviërs, Fransen, Russen, Polen, Oostenrijkers en Amerikanen. 61 patiënten stierven en er werd een geheime, tijdelijke begraafplaats ingericht op de rechteroever van de rivier.

Het FPH bewijst geen eer aan de partizanen, maar, als geklasseerd monument, aan de humanitaire waarden van de bevolking uit de buurt, het medisch en ondersteunend personeel en diegenen die het hospitaal hebben bevoorrad en verdedigd op gevaar van hun leven.

Conservation and Memory: Luby Israel

Conservatie en herinnering: Luby Israël

Shmuel Groag

London School of Economics, UK

Deze bijdrage zal de impact en de effecten onderzoeken van de vernietiging van de Palestijnse dorpen en steden in 1948 op het Israëlische culturele discours, het cultureel erfgoed en de conservatieplanning, met speciale aandacht voor de ontkenning van dit fenomeen door het grote publiek. Ik zal de site van Luby analyseren, een dorp in het noorden van Israël, als testcase voor een typische site van een vernield en doodgezwegen dorp.

Ik zal verbanden leggen met de algemene, historisch-culturele, sociologische, ideologische en psychologische achtergrond van dit fenomeen en het effect dat dit fenomeen heeft op de ruimte, het collectief geheugen en de agressie die, naar ik veronderstel, deze ontkenning oproept tegenover Israël.

Vermits deze bijdrage het werk is van een Israëlische jood, zal de tekst hoofdzakelijk het fenomeen bespreken met betrekking tot de joodse meerderheid in Israël en de culturele structuren die werden uitgebouwd om deze ontkenning te ondersteunen, vooral op mijn werkterrein als architect en ontwerper op het vlak van conservatie.

Na de oorlog van 1948 werden meer dan 450 dorpen vernietigd. Deze oorlog is voor de Israëli's de "Onafhankelijkheidsoorlog" en de "Al-Nakba" (Arabisch voor ramp) voor de Palestijnen.

De site van Luby is ook een goede metafoor voor de verhalen die vandaag de Israëlische samenleving mee vorm geven. De culturele analyse zal alle symbolische elementen omvatten die worden voorgedragen in de omgeving van de besloten geschiedenis van Luby die nu verborgen ligt onder de bomen van "Lavie-woud".

Naast de presentatie van de documentatie over de site en de manier waarop ze op dit moment aan het Israëlische publiek wordt getoond, zal ik een korte culturele analyse geven van de site van het oorspronkelijke land van Luby.

Die sites omvatten het Golani Brigade Museum and Memorial, het MacDonald's-restaurant, kantoren van het Jewish National Fund en andere.

Betreffende het domein van de conservatie als een van de culturele structuren die de Israëlische natie mee vorm geeft, zal ik de huidige sociale structuur van conservatie definiëren door kritisch na te denken over dit discours. Ik zal verwijzen naar bestaande conservatieprojecten in Israël zoals de kolonies van de Duitse tempeliers, het oude Jaffa en Ein Hod vanuit mijn persoonlijke ervaring als expert in de conservatie. Wat betreft de rol van de expert als "specifieke intellectueel" wil ik een optie suggereren om het discours op dit vlak te veranderen door een andere houding voor te stellen tegenover het idee van planning en herinnering.

Ik zal proberen het concept voor te dragen van een gelaagd perspectief voor architecturale planning en conservatie, en suggereer een nieuwe en verschillende aanpak van conservatie en de culturele rol ervan gebaseerd op een hybride, veelgelaagde houding tegenover Lubyā, als een nieuw model.

Een ander praktisch instrument om het discours van de conservatie te veranderen, naast de analyse van de site, bestaat erin een nieuw type van documentatiemap te ontwikkelen.

Deze documentatiemap zal alle mogelijke informatie over Lubyā bevatten zodat de toekomstige lezer in staat zal zijn zich een algemeen beeld te vormen van het dagelijks leven en de materiële structuur van het dorp te begrijpen.

Deze documentatiemap zal steunen op drie fundamentele bronnen. De orale geschiedenis van de ontwortelden van Lubyā die zich nu in Israël en in het buitenland bevinden, vooral in Denemarken, verzameld door de Palestijnse gemeenschap; verder gepubliceerde documenten uit Israël en het buitenland; en materiële documentatie gebaseerd op kaarten, luchtfoto's en foto's die de vroegere en de huidige situatie vergelijken.

Ik geloof dat deze inzichten en kennis van het allergrootste belang zijn voor de Israëlische samenleving, waarin een diep conflict bestaat tussen de democratische staat en de etnische structuren, dat een invloed heeft op alle aspecten van het beroep van architect-ontwerper, in het bijzonder als het om conservatie gaat.

Why 'Learning from the Past' is not as Simple as That

Waarom 'Lessen trekken uit het verleden' niet zo eenvoudig is

Mads Daugbjerg
University of Aarhus, Denmark

Het concept van 'sites met een geweten' ziet er op het eerste gezicht erg aantrekkelijk uit. Natuurlijk is 'het aanknopen van nieuwe gesprekken over eigentijdse problemen' in het licht van 'het grote goed of het grote kwaad' uit het verleden (zoals de coördinatoren van de conferentie het stelden) een nobele doelstelling die het waard is nagestreefd te worden. In meer nuchtere termen kunnen we deze doelstelling omschrijven als een verlangen om lessen te trekken uit het verleden. Als we dit nu van naderbij bekijken dan zien we evenwel dat dit concept en zijn educatieve connotaties niet zo voor de hand liggend zijn. Deze casestudie over het Deense slagveld van Dybbøl, de plaats van de Deense nederlaag tegen de Pruisen in 1864, legt de nadruk op de dubbelzinnigheid van de term als die wordt toegepast op sites waarvan de aard wordt betwist. De casestudie beschrijft het verlies van betekenis, of zelfs van identiteit, die door sommige groepen wordt ervaren wanneer een specifieke symbolische site opnieuw wordt geïnterpreteerd in termen van haar 'algemene' aard - haar zogezegde capaciteit, in dit geval, om ons iets te leren over oorlogsvoering in het algemeen. Toegegeven, Dybbøl maakt geen deel uit van de International Coalition of Historic Site Museums of Conscience, en men zou zelfs kunnen argumenteren dat het helemaal geen 'site met een geweten' is. Ongetwijfeld bezit de site noch de faam noch de universele symboliek van wreedheid die inherent is aan sites die de Holocaust interpreteren of het bombardement op Hiroshima of het Zuid-Afrikaans apartheidregime. Toch heeft Dybbøl, weliswaar op een kleinere schaal, een reeks kenmerken gemeen met zulke sites, die het globale leed oproepen. Het was de plek waar duizenden een zinloze dood stierven en een Deens symbool voor het verlies van territorium; het is de site van de opgelegde denationalisering van Deense burgers en van regionaal verzet en de uiteindelijke hereniging met Denemarken na de Eerste Wereldoorlog. Toch blijft de betekenis van Dybbøl dubbelzinnig. Dybbøl ligt in het Deens-Duits grensgebied, en de site en haar symboliek worden op verschillende manieren gemobiliseerd door verschillende groepen

en gemeenschappen langs beide zijden van de huidige grens. In deze casestudie geef ik een voorbeeld van betwisting van interpretatievormen dat, naar ik meen, zal kunnen helpen bij de bespreking van de nobele doelstellingen van het concept van 'sites met een geweten'. Het toont specifiek aan dat sommige groepen – in dit geval, interessant genoeg, curatoren van musea – zich kunnen verzetten tegen of zelfs storend kunnen inwerken op de ontwikkeling van nieuwe vormen van erfgoedinterpretatie die ernaar streven parallel te trekken tussen vroeger en nu. Pogingen om 'lessen te trekken uit het verleden' werden in dit geval in vraag gesteld door deskundige historici die beweerden dat de plannen om het verhaal van Dybbøl te heractualiseren op een ervaringsgerichte manier, de site in feite beroofden van haar historische specificiteit. Pogingen om erfgoedprojecten tegen te houden omdat ze de geschiedenis zogezegd trivialisieren zijn natuurlijk niet nieuw. Wat deze casestudie van Dybbøl illustreert is dat 'betwiste sites' zich kunnen verzetten tegen het etiket van 'site met een geweten' en de inherente tweedeling in goed en kwaad – niet omdat (sommige) mensen die begrippen niet op een gewetensvolle manier gebruiken, maar veeleer omdat mensen die begrippen op veel verschillende, en soms betwistbare, manieren gebruiken.

Long Kesh (Maze Prison), Northern Ireland: Conflicting Perspectives on the Future of the Site

Long Kesh (Maze Prison), Noord-Ierland: tegenstrijdige toekomstperspectieven voor de site

Mike Ritchie

Coiste na n-Iarchimí, Ireland

Long Kesh, ook bekend als Maze Prison, was de plaats waar zo'n 25.000 loyalistische en republikeinse gevangenen werden opgesloten tussen 1971 en 2000 tijdens de meest recente fase van het conflict in Ierland.

Oorspronkelijk werd de gevangenis gebruikt als interneringskamp voor wie zonder vorm van proces werd opgesloten. In 1976 werden nieuwe H-blokken geopend om gevangenen te huisvesten die werden behandeld volgens de strenge uitzonderingswetten die processen zonder jury en uitgebreide ondervragingen toelieten. Deze nieuwe politiek van de Britse autoriteiten leidde tot langdurige protesten van de republikeinse gevangenen die weigerden gevangenskieren te dragen omdat ze beweerden politieke gevangenen te zijn. Het vijf jaar durende protest culmineerde in de hongerstakingen van 1980 en 1981. Dit jaar is het de verjaardag van de tweede hongerstaking waarbij 10 mensen stierven in de confrontatie met de Britse onverzettelijkheid.

De protesten trokken de aandacht van de hele wereld op het conflict in Ierland. De verkiezing van een van de hongerstakers, Bobby Sands, als lid van het parlement was een eerste aanduiding voor een nieuwe strategie van electorale politiek die uiteindelijk tot de wapenstilstanden zou leiden en tot de vooraanstaande plaats van Sinn Féin als de grootste nationalistische partij in Noord-Ierland.

De laatste gevangenen werden vrijgelaten in juli 2000 volgens de bepalingen van het Goede Vrijdagakkoord. Daarna werd de site door de Britse regering overgedragen aan het lokale gezag en kwam er een debat op gang over de toekomst van de site.

Velen wensten dat de hele site met de grond gelijk zou worden gemaakt, maar de republikeinse organisatie van ex-gevangenen Coiste na n-Iarchimi argumenteerde dat een deel van de site zou moeten worden bewaard als een museum met een centrum voor conflictoplossingen dat aan de bewaarde gebouwen zou worden aangebouwd als een plek voor bezinning en studie.

Een representatief staal van de gebouwen werd geklasseerd en het comité dat vooruitkijkt naar de toekomst van de site heeft ook voorgesteld om op de site een International Centre for Conflict Transformation (ICCT) op te richten.

De discussies zijn aan de gang om uit te werken hoe de site kan worden ontwikkeld om bezoekers aan te trekken en wat de precieze functies van het ICCT zullen zijn. De site blijft in openbaar bezit.

Rondetafelsessie 4: Hoe collectief is het publiek erfgoed?

The Bolivian Case: Diversity and Interpretation of its Cultural Heritage

Bolivië: diversiteit en interpretatie van het erfgoed

Mireya Muñoz

Nogales & Asociados Consultores Internacionales, Bolivia

Bolivia is een land met een grote Indiaanse meerderheid (Aymara, Quechua en Guarani) die 80% van de bevolking omvat en de grootste is op het Amerikaans continent. Van 1825 tot 1925, gedurende de eerste republikeinse eeuw, was de Boliviaanse politiek overwegend eurocentrisch. Sedert de nationale revolutie van 1952 echter, startte Bolivia een nieuwe periode van politieke verandering en culturele ontwikkeling die prioriteit gaf aan de incorporatie van inheemse waarden, geheel in de lijn van de nieuwe aanpak die ervoor moet zorgen dat de waarden van de gemeenschappen, etnische groepen en andere aandeelhouders – minderheden en niet-elitaire groepen – worden opgenomen in de nationale politiek. Het eerste artikel van de grondwet definieert Bolivia als een multi-etnisch en multicultureel land. Dit onderlijnt het concept van verschillende etnische naties en, bijgevolg, culturen. Het wijst ook op een belangrijke herwaardering van Indiaanse waarden.

De laatste tijd is er een belangrijke ommekeer merkbaar omdat de jongere generaties na de nationale revolutie van 1952 het beheer van de culturele zaken hebben overgenomen. Dit nieuw concept spreekt van verscheidene culturen, en niet één enkele. Inderdaad, de nieuwe Boliviaanse regering heeft onlangs een "Secretaris voor Culturen" geïnstalleerd. Elitaire groepen hebben de inheemse culturen aanvaard en beginnen zich ermee te identificeren. Ze vinden dat ze het bezit van het Indiaans erfgoed kunnen delen.

23 Indiaanse gemeenschappen hebben zich verenigd om TIWANAKU, een archeologische werelderfgoed site, te beschermen en te beheren. De inkomsten van het toerisme worden onder alle gemeenschappen verdeeld. Een bewijs voor het feit dat de Bolivianen de site erg hoog inschatten is de recente inauguratie van president Evo Morales door Aymara-priesters op site van TIWANAKU.

Ondanks vele inspanningen zijn de resultaten in de verschillende sectoren niet eenvormig. In elk geval zou Bolivia wel eens hét Latijns-Amerikaanse land kunnen zijn dat de grootste ontwikkeling van Indiaanse samenlevingen heeft doorgemaakt gedurende de voorbije decennia, met inbegrip van politieke vooruitgang in hun voordeel, zoals de recente presidentiële verkiezingen hebben aangetoond. In de komende decennia zal Bolivia de inclusieve culturele politiek van Indiaanse groeperingen en andere niet-elitaire groepen blijven maximaliseren.

Wat betreft de preservatie van het cultureel erfgoed werden er gedurende de voorbije 30-40 jaar aanzienlijke hoeveelheden historische gegevens verzameld over koloniale kunst, met de nadruk op "syncretism": het gezamenlijke Spaanse en Indiaanse werk dat gemeenschappelijke culturele producten oplevert. De resultaten zijn erg bevredigend en hebben sterke synergieën gegenereerd die de trots en de nationale identiteit hebben versterkt en hebben geholpen om etnische groepen, regio's en culturele waarden te integreren. Het onaantastbare erfgoed is "verworven" en de hele bevolking deelt erin mee. La Paz organiseert "folkloristische dansen" waarbij het grote publiek en de sociale leiders uit alle stromingen samenkomen, zoals op het Braziliaans carnaval. De elites hebben de Indiaanse waarden duidelijk overgenomen en aanvaard.

In Santa Cruz – het departement in de oostelijke laagvlakte – hebben de ontdekking van het cultureel werk van jezuïetenmissies een rijk gemeenschappelijk erfgoed opgeleverd dat niet alleen de lokale identiteit van oostelijk Bolivia sterk heeft verhoogd, maar ook heeft bijgedragen tot de integratie van die regio in de rest van de natie.

De hamvraag blijft nu of het verschil tussen de Boliviaanse en de "universele" waarden toeneemt. Het lijkt erop dat de "universele waarden" van dominerende samenlevingen zouden moeten evolueren om lokale waarden van niet-elitaire landen op te nemen.

The Ancient Remains in the Center of Tarsus and the Need to Protect and Present them to the Public

De antieke overblijfselen in het centrum van Tarsus en de noodzaak om die te beschermen en te presenteren aan het publiek

Prof. Zeynep Ahunbay
Istanbul Technical University, Turkey

Tarsus is een historische stad in het antieke Cilicia, in het zuiden van Turkije. De stichting van de stad dateert van de prehistorische tijd. De opgravingen in Gözlükule, een opvallende heuvel in de vlakte, leverden bewijsmateriaal in verband met de nederzetting uit het ijzertijdperk in de stad. De Romeinse periode in de stad is op sommige locaties zichtbaar: overblijfselen van een Romeins bad en een tempel, een stadspoort en architecturale elementen. Het Romeins niveau wordt bereikt na opgravingen van meer dan twee meter diep.

Tarsus is beroemd omdat het de geboorteplaats is van Sint-Paulus. Omwille van die religieuze betekenis wordt de stad bezocht door lokale en internationale toeristen. Het historische centrum van de stad heeft een mooie verzameling van traditionele stenen huizen waarvan de meeste dateren uit de 19de eeuw en nog altijd bewoond zijn.

Tarsus heeft een hinterland met landbouw en industrie en dat maakt het centrum levendig en druk. De commerciële activiteit brengt heel wat autoverkeer in het centrum; de nood aan een parkeergarage was dan ook groot op het einde van de 20ste eeuw. In 1993 besliste het stadsbestuur om een ondergrondse parkeergarage te bouwen. De opgravingen gingen zowat vier meter dieper dan het huidige grondniveau en leverden heel wat historische overblijfselen op. Het belangrijkste was een segment van een Romeinse weg van 7 meter breed en 97 meter lang die in oost-westrichting liep. Ten noorden van de weg werd een portico opgegraven dat gedeeltelijk bewaard was. De Romeinse nederzetting werd vervangen door andere lagen, want Tarsus werd voortdurend bewoond tijdens de byzantijnse, Seljuk en ottomaanse periodes.

Na de opgravingen werden sommige muren en vloeren overdekt met tijdelijke daken of opnieuw begraven om ze te beschermen. Er werd evenwel geen systematisch conservatieprogramma opgestart voor de preservatie en de presentatie van de site. Nu maakt het stadsbestuur zich zorgen dat de overblijfselen te lijden hebben onder de weersomstandigheden en dat ze zullen desintegreren. Zware regens veroorzaken erosie van de omringende hoge aarden muren, gras groeit in de zwakke voegen en gebroken bakstenen vallen uit elkaar.

De burgemeester van Tarsus, de heer Kocamaz, heeft onlangs Tel Aviv bezocht en heeft daar antieke overblijfselen gezien die onder de grond worden tentoongesteld. Hij stelt voor ofwel een deel ofwel heel het opgegraven terrein te bedekken met een beschutting. De visuele impact van een dak op de opgravingsite moet grondig worden besproken. Op dit moment zijn de antieke weg en de omringende overblijfselen zichtbaar vanop de straten rond de site. Dit biedt aan de toeschouwers de mogelijkheid van een buitengewone

ervaring die hen direct bindt aan de geschiedenis van hun stad. Er moeten dringend manieren worden uitgewerkt om de architecturale resten te bewaren en de site op de best mogelijke manier te presenteren aan de bezoekers. Het is essentieel dat de pro's en de contra's worden afgewogen van de twee mogelijkheden: of de site wordt blootgesteld aan de elementen of een aanvaardbaar beschermend dak is mogelijk.

National Historic Preservation Act and Indigenous Heritage

De National Historic Preservation Act en het inheems erfgoed

Dr. David Morgan
USA

In de Verenigde Staten is de National Historic Preservation Act (NHPA) een van de meest ingrijpende erfgoedstatuten. De wet behandelt de preservatierechten van gemeenschappen van afstammelingen, in het bijzonder inheemse, betreffende (zoals het in 1992 klonk) "eigendommen met een traditionele religieuze en culturele belangrijkheid" (TCP's) en de implementerende richtlijnen afgekondigd in 1990 (Parker en King 1990). Dit laatste, National Register Bulletin 38, verklaart dat TCP's in aanmerking komen voor het National Register of Historic Places (National Register) op grond van hun "associatie met culturele praktijken en overtuigingen van een gemeenschap ... geworteld in de geschiedenis van de gemeenschap, en ... belangrijk ... voor het behoud ... van een blijvende culturele identiteit." Jammer genoeg codificeren de NHPA en andere statuten wettelijk concepten van authenticiteit en bedrijfsidentiteit die gebaseerd zijn op een statische visie van cultuur, een fundamentele premisse die niet verenigbaar is met het antropologische besef dat verandering, fluiditeit en situationele grenzen de conditio sine qua non voor cultuur zijn. Evenzeer verontrustend is het vroege inzicht dat het National Register ongeschikt zou kunnen zijn om TCP's te erkennen (Parker 1993:4). De verwoesting door de orkaan Katrina en een recente inventaris van TCP's op legerterreinen in Louisiana hebben die moeilijkheid aan het licht gebracht (Morgan2005a, 2005b; Morgan, et al. in druk)...

Het wordt vlug duidelijk hoeveel inheemse erfgoedsites zouden kunnen getroffen worden door deze filosofische wanklank als men beseft dat het Department of the Interior waardevol erfgoed beheert, verspreid over 504 miljoen hectaren. Alhoewel inheemse TCP's kunnen worden gevonden in die hele uitgestrekte oppervlakte, blijft er toch maar 11 procent in de handen van Native American individuen en 562 federaal erkende stammen. Stammen en anderen gebruiken het National Register niet graag om in aanmerking te komen voor TCP omdat het zich concentreert op tastbare eigendom en omdat het in de eerste plaats een gepubliceerde herdenkingslijst is. Bovendien lijkt voor sommigen de toepassing van het "50 jaar uitsluitingscriterium" van het National Register bevooroordeeld t.o.v. stammen met een thuisland in het zuidoosten van de VS, waarvan vele de mogelijkheid verloren om de continuïteit te bewaren en zelfs de vertrouwde met het terrein, als een gevolg van de federale Indianenpolitiek in de vroege 19de eeuw. Zoals we de zaak nu interpreteren, zouden pogingen om de federale overheid te wijzen op de aanwezigheid van TCP's op gronden van voor de uitwijzingen paradoxaal genoeg de stammen verhinderen van weer aansluiting te vinden met deze traditionele plekken.

Ondertussen toonde Katrina aan hoe slecht het National Register werkt bij het documenteren van gewone plaatsen in het landschap die een speciale betekenis hebben voor wie er woont. Inspanningen van gewone mensen en de aandacht van de nationale media hebben een kleine stek verworven voor het thuisgevoel in het kader van de herstelplannen en herstellpolitiek, maar het is onduidelijk of de politieke plannen zullen worden omgezet in de praktijk. (Morgan, et al. in druk).

De verouderde inzichten in cultuur die ingebakken zitten in de erfgoedwetgeving van de Verenigde Staten scheppen een belangrijk dilemma. In termen van veranderingen in de politiek op lange termijn, kan het verhelpen van de tekortkomingen veranderingen in de NHPA vergen of een totaal nieuwe aanpak met zich brengen. Gemeenschappen van afstammelingen vinden veel meer kaders voor erfgoedbeheer (die veel effectiever, holistisch en lokaal gefocust zijn) die geleid worden door de aandeelhouders zelf, zoals de United States' National Heritage Areas en Les Parcs Naturel Regionaux in Frankrijk. Uiteindelijk zouden gelijkaardige beheerstrategieën of zelfs stammenregisters veel beter uitvoerbaar kunnen zijn dan onze bestaande wetten.

Library Preservation of Heritage Information in Nigeria

Preservatie van erfgoedinformatie in bibliotheken in Nigeria

Peter Attah Sola

Attah Arts & Culture Gallery 67, Nigeria

Elke generatie drukt zijn stempel op de cultuur van het volk. Bijgevolg is geen enkel volk erin geslaagd terug te keren naar de originele cultuur van zijn voorouders, maar wat overblijft is hoofdzakelijk het mooiste van het cultureel erfgoed. Nigeria maakt hierop geen uitzondering. Ook hier hebben invloeden een rol gespeeld. Voor de komst van de Britten bv. bestond het woord "Nigeria" niet. Maar sedert 1861, toen de kern van de Nigeriaanse natie werd gevormd, hebben zowel politieke als sociale evoluties geholpen om de verschillende levenswijzen van de etnische groepen in het Niger-gebied dichter bij elkaar te brengen. De vereniging van deze gewoonten over de jaren heen heeft Nigeria's cultureel erfgoed een homogeen patroon gegeven.

Deze tekst geeft een inzicht in de manier waarop Nigeria's cultureel erfgoed gepreserveerd kan worden en gepromoot op nationaal en lokaal niveau. Er is nood aan verzamelingen, digitalisatie en duiding van het cultureel erfgoed.

De regering, het bibliotheekwezen, de onderzoekscentra, de ngo's en de privé-sector moeten de promotie en preservatie van het cultureel erfgoed van de natie als een prioritaire taak zien. Het is onze collectieve verantwoordelijkheid de uitgebreide kennis en informatie die over de jaren heen werd verzameld te bewaren voor de toekomstige generaties. Deze herinneringen zijn kostbaar en fragiel en moeten met zorg worden behandeld.

Managing Epistemological Plurality: A Multi-site Case Study

Het beheer van epistemologische pluraliteit: een multi-site casestudie

Jasper Chalcraft

European University Institute, Bologna, Italy

De aanvaarding van een categorie van 'culturele landschappen' door het World Heritage Committee (WH) van de UNESCO in 1992 was bedoeld om het erfgoed van Afrikaanse en Oceanische staten beter tot zijn recht te laten komen. Een decennium later heeft één Europees land, Italië meer 'culturele landschappen' (als werelderfgoedsites) dan het hele Afrikaanse continent samen. Toch wordt hier gearchtueerd dat een andere categorie – 'rotskunst' – geleden heeft onder het feit dat zij werd uitgesloten van deze meer holistische categorie bij de meeste WH nominaties. Uitgaande van het materiaal van drie veldwerksites, waar de onderverdelingen door het archeologisch sitebeheer onder de vlag van het WH worden bestudeerd, zien we dat de waarden waarom een bepaalde site op de WH-lijst wordt ingeschreven niet alleen een invloed hebben op de inzichten over die sites bij de toeristen die de sites 'consumeren', maar ook op de lokale bevolking die op

en rond de site wonen. Op die manier worden de rotskunstsites van Valcamonica (Italië), Tadrart Acacus (Lybië) en een werelderfgoed-site-in-wording in Kondoa-Ing'wi (Tanzania) het symbolisch teken voor een territorium, ver weg verheven boven de ruimere culturele landschappen waarin ze zich situeren. De huidige schrijver zal argumenteren dat dit een scenario is dat, in de gegeven voorbeelden, de lokale landschappen opnieuw beschrijft. Er wordt beweerd dat dit proces, hoewel het niet verloopt zonder lokale inmenging, de banden tussen de bevolking, de locatie en hun geschiedenis kan verdoezelen. Deze case-studie onderzoekt etnografisch materiaal op deze drie rotskunstsites en steunt op recente studies van 'IK' (Indigenous Knowledge of Inheemse Kennis). Ze stelt een langdurige analyse voor van de problemen die worden aangebracht door de verschillende epistemologische inzichten en het verschillend gebruik van deze vorm van archeologisch erfgoed. Ze legt in het bijzonder de nadruk op de diepe betekenissen die deze sites bevatten voor de lokale bevolking en op de toekomstperspectieven van deze mensen in een periode waarin de academische belangstelling en de toeristische activiteit toenemen. Twee van deze rotskunstsites hebben al geruime tijd WH-status (Valcamonica, Italië en Tadrart Acacus, Lybië), terwijl er een het nominatiedossier voor WH-status heeft ingestuurd (Kondoa-Ing'wi, Tanzania). Als we proberen te evalueren hoe cultureel erfgoedbeheer de lokale praktijk beïnvloedt en of lokale inzichten en gebruiken compatibel zijn met toegeschreven archeologische en toeristische waarden, dan is het te hopen dat cultuurgevoelige en flexibele richtlijnen voor de beste aanpak kunnen worden afgelijnd.

Collective Heritage: A Change in Relationship Between Citizens and Cultural Values

Collectief erfgoed: Een verandering in de relatie tussen burgers en culturele waarden

Prof. Begoña Bernal
University of Burgos, Spain

Algemeen wordt erkend dat alle culturen gelijk en evenwaardig zijn, dit is de basis van het immaterieel erfgoed. Toch kunnen contradicties en problemen daaromtrent opduiken. De reproducties van kunstobjecten, vervangstukken, de voorgestelde scenografie voor de restauratie van legendarische steden of de uitvinding van "culturele reisroutes": behoort dit alles tot het erfgoed? Zo zal ik mij in deze analyse o.a. concentreren op authenticiteit.

Het erfgoed is een collectief goed, een sociaal goed met een culturele betekenis. Maar de economische toe-eigening van zijn waarden stelt het erfgoedconcept zelf in vraag. Vandaag is erfgoed synoniem voor "toeristisch belang" en "economisch belang". Erfgoedbeheerders, ambtenaren en technische experts hebben het erfgoed in de economische hoek gedreven als een bron van inkomsten, zonder rekening te houden met het recht van de samenleving om er van te genieten en op die manier de levenskwaliteit te verhogen. De restauratie van historische sites en monumenten, de uitstippeling van reisroutes is gebaseerd op hun economisch potentieel als toeristische attracties zonder rekening te houden met de bevolking of de noden van het publiek in het algemeen. Deze marketingstrategie leidt tot imitatie van kunst en ludieke en oppervlakkige ontspanning.

Reproductietechnieken met synthetisch materiaal worden voorgesteld als technieken voor erfgoedconservatie. De kathedraal van Burgos is een voorbeeld van de toepassing van deze methode. De beelden van de hoofdgevel werden vervangen door replica's in epoxyhars. De burgers deden hun beklag en stelden de criteria in vraag: betekent preservatie werkelijk vervanging?

Imagining (Fantasizing) and Appropriating the Global: Local Residents' Understanding of the UNESCO's Proclamation of Intangible Cultural Heritage in Gangneung City, Republic of Korea

Verbeelding en het globale: hoe begrijpt de lokale bevolking in Gangneung City (Koreaanse Republiek) de Proclamation of Intangible Cultural Heritage van de UNESCO?

Sangmee Bak

Hankuk University of Foreign Studies, Seoul, Republic of Korea

Deze casestudie onderzoekt hoe de lokale bevolking van Gangneung City in de Koreaanse Republiek reageerde op de UNESCO en de globale erkenning van het cultureel erfgoed van de stad, vooral ook met betrekking tot het voorbereidingsproces van het mondeling en immaterieel erfgoed. Interviews met en observatie van deelnemers toonden aan dat de lokale bevolking de rol van de UNESCO bij de bescherming van het cultureel erfgoed op verschillende manieren bekijkt en niet altijd even goed begrijpt wat de proclamatie in de praktijk betekent. Deze tekst probeert het proces te tonen van contestatie en uiteenzettingen tussen het lokale en het globale op het vlak van culturele erfgoedpreservatie. Het ontmoetingspunt voor de beide is vaak de staat.

Het lokale verlangen naar globale erkenning kan samengaan met de trots op het eigen cultureel erfgoed. Dat kan alleen maar de creatieve verbeelding stimuleren.

Network of Roman Roads as Lever for the Development of Rural Initiatives

Een netwerk van Romeinse wegen als hefboom voor de ontwikkeling van rurale initiatieven

Ing. Roland Vancauwenberghe

Dr. Martin De Pelsmaeker

Flemish Land Agency, Belgium

Romeinse wegen zijn cultuurhistorische en landschappelijke overblijfselen (bv. de Pad-denstraat in Velzeke, Oost-Vlaanderen, België – voor en na de werken). Op een Europees niveau zijn deze wegen verdwenen of werden ze onbewust geïntegreerd in het huidige wegennet. Afgezien van hun huidige functionele waarde is hun authenticiteit niet altijd meer merkbaar, net zoals hun affiniteit met de omgeving en hun mogelijk toekomstig belang in een Europese context. De historische dimensie van deze relictten blijft nog altijd een gemeenschappelijk feit voor de verschillende Europese naties.

Op basis van deze gemeenschappelijke historische achtergrond en rekening houdend met de regionale diversiteit en het individuele karakter, is het de bedoeling een projectvoorstel uit te werken binnen het kader van het Europees subsidieprogramma Culture 2000. Hierbij zal het netwerk van Romeinse wegen dienen als een hefboom voor de ontwikkeling van rurale initiatieven met de bedoeling van specifiek regionale bijkomende waarden te realiseren op het economische, culturele, toeristische en recreatieve vlak.

Rekening houdend met een multiculturele aanpak zal het project in het begin bestaan in een uitwisseling van kennis en ervaring betreffende dit onderwerp. Het onderliggende idee is de valorisatie van het cultureel erfgoed van een regio door de ontwikkeling van rurale initiatieven. Op deze manier kunnen deze unieke relictten bewaard worden en gelinkt worden aan vernieuwende hedendaagse Europese uitdagingen.

Het project omvat ook een inventaris van de Romeinse wegen met de regio's, steden en dorpen die ze doorkruisen. Daarbij wordt zoveel mogelijk gewezen op mogelijkheden

voor deelname en samenwerking. Deze informatie kan kwaliteiten naar voren halen en kansen aangeven, en kan dienen als hefboom voor regionale ontwikkeling. In overleg met de partners wordt een gemeenschappelijke visie omschreven met enkele bijzondere aandachtspunten. Nadien kunnen prioriteiten worden bepaald met de bedoeling een internationaal pilootproject te realiseren.

In overleg met het Provinciaal Archeologisch Museum van Zuid-Oost-Vlaanderen (PAM Velzeke) en de universiteit van Gent (departement Archeologie) heeft de VLM reeds een projectvoorstel uitgewerkt, dat zal worden ingediend als een Culture 2000 projectvoorstel met een subsidie van maximaal 50%, als ten minste drie nieuwe partners uit andere Europese landen akkoord gaan. Enkele instellingen werden gepolst, namelijk in Duitsland (de stad Augsburg, de universiteit van Erlangen), Griekenland (de stad Patras), Roemenië (Constanta Roumenia), Frankrijk (de steden Montpellier en Arles) en Italië (de provincie Rimini).

Op dit moment is er nog geen duurzame samenwerking gerealiseerd en daarom biedt dit symposium de ideale gelegenheid om deze casestudie te presenteren met de bedoeling een soort van samenwerkingsverband op te richten.

Afsluitende Plenaire Sessie

Who owns the Future: Technology, Cultural Identity and Memory Preservation in the EPOCH Perspective.

Van wie is de toekomst? Technologie, culturele identiteit en bewaren van de herinnering vanuit het EPOCH-perspectief

Franco Niccolucci,
PIN - University of Florence and EPOCH

Technologie speelt in toenemende mate een belangrijke rol in erfgoedcommunicatie. Omdat technologische beperkingen of mogelijkheden van de nieuwe media in sterke mate de boodschap bepalen die verspreid wordt, geloven sommige mensen dat meer geld of een betere technologie ons in staat zal stellen om meer gegevens te verzamelen en verhalen te brengen die beter aansluiten bij de Ware Reconstructie van het Verleden, en dit op de meest overtuigende, aantrekkelijke en waarheidsgetrouwe manier. Bovendien vraagt technologie naar vereenvoudiging, of soms naar oversimplificatie, wat goed aansluit bij de basisregels van de communicatie: hoe simpeler de boodschap, hoe groter het bereik. Dit is misschien de reden waarom technologie met argwaan wordt bekeken door diegenen die voorstander zijn van multivocaliteit en erop wijzen dat het verleden tot stand kwam door een complex spel van multiple identiteiten die alle bijdragen tot de herinnering van een gemeenschap. Het ontwikkelen van een technologie die vele perspectieven tegelijk aankan is een grote uitdaging. In het begin roept het zeker meer vragen op dan dat het antwoorden kan bieden, werpt het meer beperkingen op dan dat het mogelijkheden creëert, vraagt het om meer middelen en zorgt het voor meer problemen dan dat er worden opgelost. Toch is het nodig om die technologieën te ontwikkelen omdat het ongekeerde mogelijkheden biedt voor het bewaren van herinneringen en het communiceren van 'minderheidsrapporten' die anders zouden worden overstemd door de meerderheidsinterpretatie van het verleden. Vandaar dat er nieuwe regels moeten komen die zulke diversiteit garanderen. Verder zouden de middelen die daarvoor ontwikkeld worden niet minder effectief mogen zijn of minder aantrekkelijke resultaten opleveren door dergelijke regels dan zonder. Ten derde zou deze technologie diffuus eigenaarschap moeten mogelijk maken, zowel op vlak van inhoud als op de manier waarop die gecreëerd wordt, waardoor een grotere gemeenschap de mogelijkheid krijgt om verschillende verhalen vast te leggen en kenbaar te maken. Veel meer moeilijkheden zouden kunnen worden opgesomd. Maar deze volstaan om een ontmoedigend beeld te schetsen. Toch is deze doelstelling niet onbereikbaar. De beste manier om te bewijzen dat iets kan, is door het te doen. Daarom zal deze lezing enkele resultaten van het Europees EPOCH-project voorleggen en duidelijk maken hoe die tegemoetkomen aan de bovenstaande verzuchtingen.

The Ename Charter and the ICOMOS International Committee on Interpretation and Presentation: The Work Ahead

Het Charter van Ename en het ICOMOS Internationaal Comité voor Interpretatie en Presentatie: Wat voor ons ligt

Neil Silberman
Ename Center, Belgium

Deze bijdrage beschrijft kort de principes van het ICOMOS Ename-charter voor de interpretatie van culturele erfgoedsites (www.enamecharter.org) en de geplande activiteiten van het nieuw opgerichte ICOMOS Internationaal Wetenschappelijk Comité voor Interpretatie en Presentatie. De nadruk zal liggen op het toenemende belang van inclusieve, door

de gemeenschap gedragen erfgoedprogramma's waarin de klemtoon ligt op diversiteit in het historische materiaal en de bijdragen van verschillende groepen en historische perioden voor de betekenis van een erfgoedplaats. We ronden af met een overzicht van de stappen die voor ons liggen en we zullen het basiswerkplan beschrijven van het ICOMOS Comité voor Interpretatie en Presentatie waarbij we de colloquiumdeelnemers uitnodigen om steun te verlenen en mee te werken aan deze beide activiteiten.